

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Empirisch rapport

De lhbtq+-opvattingen van jongeren

Nikki P. Dekker, Bert N. Bakker, Anke Munniksma, Remmert Daas
& Han L. J. van der Maas

Universiteit van Amsterdam
2026

In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

De lhbtq+-opvattingen van jongeren

Deelrapport 2: Empirische studie

Nikki P. Dekker¹

Bert N. Bakker²

Anke Munniksma¹

Remmert Daas¹

Han L. J. van der Maas³

¹ Research Institute of Child Development and Education, Universiteit van Amsterdam

² Amsterdam School of Communication Research, Universiteit van Amsterdam

³ Psychology Research Institute, Universiteit van Amsterdam

Universiteit van Amsterdam, 2026

In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

Colofon

Deze studie is uitgevoerd door een onderzoeksteam van de Universiteit van Amsterdam, afdelingen Pedagogische en Onderwijswetenschappen, Communicatiewetenschap en Psychologie.

Het onderzoek is gefinancierd door, en uitgevoerd in opdracht van, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Het bestaat uit twee deelrapporten: het eerste betreft een literatuurstudie, het tweede bevat de resultaten van een empirisch onderzoek. Dit rapport vormt het tweede deelrapport: de empirische studie.

Bij vermelding van dit rapport kan gerefereerd worden aan:

Dekker, N. P., Bakker, B. N., Munniksma, A., Daas, R., & van der Maas, H. L. J. (2026). *De lhbtq+-opvattingen van jongeren: een empirische studie*. Universiteit van Amsterdam.

© De auteurs, 2026

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 jº het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprerecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de auteurs te wenden.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	6
Leeswijzer.....	6
Over de auteurs	7
Managementsamenvatting.....	9
1. Inleiding.....	17
1.1 Achtergrond en aanleiding.....	17
1.1.1 Literatuurstudie: kernbevindingen	17
1.1.2 Kennislacunes en aanleiding empirisch onderzoek	19
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen.....	19
2. Methode.....	21
2.1 Onderzoeksdesign.....	22
2.2 Steekproef en populatie.....	22
2.3 Dataverzameling	24
2.4 Meetinstrumenten	24
2.4.1 SMOJ-data.....	24
2.4.2 BSM-data.....	27
2.5 Data-analyse	29
2.5.1 LASSO-analyse	29
2.5.2 Variantieanalyses	31
3. Resultaten	33
3.1 Beschrijvende statistieken	34
3.1.1 SMOJ-data.....	34
3.1.2 BSM-data.....	35
3.2 Group-LASSO met subsampling.....	37
3.3 Variantieanalyses: samenhang tussen lhbtq+-opvattingen en een serie karakteristieken van jongeren	37
3.3.1 Conservatisme (kleine tot middelgrote verschillen)	41
3.3.2 Genderidentiteit (zeer kleine tot middelgrote verschillen)	41
3.3.3 Godsdienst (kleine tot middelgrote verschillen)	45
3.3.4 Leerweg (zeer kleine verschillen)	47
3.3.5 Afnamejaar (zeer kleine verschillen).....	50
3.3.6 Leerjaar (geen hoofdverband)	50
3.3.7 Migratieachtergrond (geen hoofdverband).....	51
4. Conclusie	52
4.1 Lhbtq+-opvattingen van jongeren.....	52

4.2 Demografische kenmerken en sociale factoren	53
4.3 Ontwikkelingen over tijd	55
4.4 Theoretische perspectieven	56
4.5 Mogelijkheden voor bevordering.....	57
4.6 Aanbevelingen.....	59
4.7 Tot slot.....	63
Referenties	65
Appendix A	67

Voorwoord

Dit onderzoek naar de lhbtq+-opvattingen van jongeren is uitgevoerd door de Universiteit van Amsterdam in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

Het eerste deelrapport (Dekker et al., 2025), de wetenschappelijke literatuurstudie, verscheen in mei 2025 en gaf een overzicht van de bestaande kennis over de opvattingen van Nederlandse jongeren over lhbtq+ personen, gebaseerd op vijftien jaar aan wetenschappelijke literatuur.

Dit tweede deelrapport (Dekker et al., 2026) vormt hierop een aanvulling. In deze empirische studie worden recent verzamelde data (2021-2024) geanalyseerd om de bestaande kennis aan te vullen. Het rapport heeft als doel om de lhbtq+-opvattingen van Nederlandse jongeren (12-18 jaar) in kaart te brengen, en te onderzoeken hoe deze opvattingen samenhangen met demografische kenmerken en sociale factoren.

Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit vier hoofdstukken. **Hoofdstuk 1** leidt het rapport in met een beknopte samenvatting van de belangrijkste bevindingen uit de eerdere literatuurstudie (deelrapport 1), die uitmonden in de doelstelling en de onderzoeksvragen van dit deelrapport. **Hoofdstuk 2** beschrijft de gehanteerde methode, waaronder het onderzoeksdesign, de steekproef, de dataverzameling, de gebruikte meetinstrumenten en de data-analyse. **Hoofdstuk 3** presenteert de resultaten van de empirische studie. In **hoofdstuk 4** worden conclusies getrokken op basis van de bevindingen, worden de onderzoeksvragen beantwoord en worden praktijk- en onderzoeksgerichte aanbevelingen geformuleerd.

Aan het begin van elk hoofdstuk is een beknopte leeswijzer opgenomen waarin de focus van het hoofdstuk wordt toegelicht, gevolgd door een puntsgewijze samenvatting van de belangrijkste bevindingen.

Over de auteurs

Nikki P. Dekker, MSc. is promovendus aan de afdeling Pedagogische en Onderwijswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Haar promotieonderzoek maakt deel uit van de *Research Priority Area Polarization*, een speerpunt van de Faculteit Maatschappij- en Gedragwetenschappen van de UvA. Vanuit een interdisciplinaire benadering – met elementen uit de pedagogiek, communicatiewetenschap en psychologie – onderzoekt zij de politieke en sociaal-maatschappelijke opvattingen van jongeren. Dekker is hoofdonderzoeker van het project naar de lhbtq+-opvattingen van jongeren.

Dr. Bert N. Bakker is universitair hoofddocent aan de afdeling Communicatiewetenschap van de Universiteit van Amsterdam. Hij is een expert op het gebied van politieke psychologie en politieke communicatie. Bakker doet onderzoek naar de oorzaken en gevolgen van polarisatie onder jongeren en volwassenen. Bakker is de coördinator en hoofdonderzoeker van het door de EU gefinancierde project IP-PAD naar de ontwikkeling van politieke opvattingen in de adolescentie.

Dr. Anke Munniksma is universitair docent aan de afdeling Pedagogische en Onderwijswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Als onderwijssocioloog doet zij onderzoek naar de psychosociale ontwikkeling van jongeren in de diverse samenleving. Daarbij staat centraal hoe de schoolcontext uitdagingen en kansen kan bieden voor het ontwikkelen van sociale en interculturele competenties van leerlingen met verschillende achtergronden.

Dr. Remmert Daas is universitair docent aan de afdeling Pedagogische en Onderwijswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Hij is betrokken bij diverse onderzoeken naar de burgerschapscompetenties van jongeren en het burgerschapsonderwijs op scholen, waaronder de coördinatie van de Nederlandse deelname aan de *International Civic and Citizenship Education Study*.

Prof. dr. Han L. J. van der Maas is hoogleraar aan de afdeling Psychologie van de Universiteit van Amsterdam en programmagroep leider Methodenleer. Zijn algemene onderzoeksthema is het formaliseren en toetsen van psychologische theorieën op

uiteenlopende terreinen, waaronder cognitie, expertise, ontwikkeling, attitudes en intelligentie. In 2022 ontving hij een ERC-beurs voor onderzoek naar cascade-overgangen in psychosociale systemen. In 2024 verscheen zijn boek *Complex Systems Research in Psychology*.

Managementsamenvatting

Introductie en context

Dit tweede deelrapport van het onderzoek naar lhbtq+-opvattingen van Nederlandse jongeren (12-18 jaar) is uitgevoerd door de Universiteit van Amsterdam in opdracht van het ministerie van OCW. Het bouwt voort op deelrapport 1 ([Dekker et al., 2025](#)), een literatuurstudie waarin vijftien jaar empirisch onderzoek wordt samengevat naar de opvattingen van Nederlandse jongeren over lhbtq+ personen, de ontwikkeling van deze opvattingen en de samenhang met demografische en sociale factoren.

Belangrijkste bevindingen uit deelrapport 1, Dekker et al. (2025)

De literatuurstudie van Dekker et al. (2025) concludeerde dat Nederlandse jongeren in de onderzochte periode (2010–2024) over het algemeen positieve opvattingen hadden over lhbtq+ personen. Deze bevindingen zijn echter grotendeels gebaseerd op onderzoek naar opvattingen over homoseksuele mannen en lesbische vrouwen, terwijl er weinig tot geen inzicht bestaat in de houdingen ten opzichte van bi+, transgender, intersekse en non-binaire personen. Bovendien tonen verschillende rapporten uiteenlopende trends op nationaal en regionaal niveau: nationale rapporten signaleren sinds 2009 een gestage toename van acceptatie van homoseksualiteit, terwijl enkele regionale rapporten een wisselender beeld laten zien, met een lichte stijging tussen 2015 en 2019, gevolgd door een afname tussen 2019 en 2023.

De literatuur laat zien dat genderidentiteit, leeftijd, leerweg, godsdienst en migratieachtergrond samenhangen met opvattingen over lhbtq+-personen.

Genderidentiteit is het meest onderzocht: meisjes hebben gemiddeld positievere opvattingen dan jongens. Daarnaast laten studies verschillen zien naar leerweg, godsdienst en migratieachtergrond: vmbo-leerlingen, religieuze jongeren en jongeren met een migratieachtergrond hebben gemiddeld minder positieve opvattingen over lhbtq+ personen dan havo- en vwo-leerlingen, niet-religieuze jongeren en jongeren zonder migratieachtergrond. Voor leeftijd komt geen eenduidig patroon naar voren. Omdat migratieachtergrond slechts in twee studies is onderzocht, moeten de bijbehorende resultaten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Ook de sociale omgeving – zoals ouders, vrienden, klasgenoten en intergroepscontact – hangt samen met de opvattingen van jongeren over lhbtq+ personen. Positieve houdingen in de omgeving, of direct contact met lhbtq+ personen, gaan vaak samen met positievere opvattingen bij de jongere zelf.

Tegelijkertijd signaleert Dekker et al. (2025) belangrijke kennislacunes. Veel studies zijn niet representatief voor de Nederlandse jongerenpopulatie en onderzoek naar opvattingen over andere lhbtq+ groepen dan homoseksuele mannen en lesbische vrouwen is beperkt. Daarnaast zijn verschillen tussen demografische groepen (anders dan op basis van geslacht of genderidentiteit) en de interacties tussen demografische kenmerken nauwelijks onderzocht. Ook de rol van de sociale omgeving – zoals ouders, vrienden, klasgenoten en intergroepscontact – blijft grotendeels onderbelicht.

Dit tweede, empirische deelrapport (Dekker et al. 2026), vult deze leemtes gedeeltelijk aan door recente data (2021-2024) te analyseren en aanvullend inzicht te bieden in actuele lhbtq+-opvattingen van jongeren, evenals in de samenhang met relevante demografische en sociale factoren.

Doel en onderzoeksvraag

De centrale vraag van het onderzoek luidt: *Hoe kunnen de lhbtq+-opvattingen van jongeren, en eventuele veranderingen daarin, verklaard worden?* De bijbehorende deelvragen zijn:

1. *Wat zijn de lhbtq+-opvattingen van Nederlandse jongeren?*
2. *Wat is de samenhang tussen de lhbtq+-opvattingen van jongeren en diverse demografische en sociale factoren?*
3. *Zijn de lhbtq+-opvattingen van jongeren in recente jaren veranderd? En zo ja, kunnen deze veranderingen worden verklaard door de hierboven genoemde factoren?*
4. *Hoe kunnen deze verklaringen worden geduid aan de hand van bestaande wetenschappelijke literatuur?*

5. *Waar liggen mogelijke kansen om de acceptatie van lhbtq+ personen onder jongeren te bevorderen?*

Deelrapport 2 richt zich op de eerste drie deelvragen aan de hand van recent verzamelde data (2021-2024). Deelvragen vier en vijf zijn uitgebreid behandeld in deelrapport 1 (Dekker et al., 2025). In de conclusie van deelrapport 2 wordt antwoord gegeven op alle deelvragen, waarbij de resultaten van deelrapport 2 (de empirische studie) en deelrapport 1 (de literatuurstudie) worden geïntegreerd.

Methode

Deelrapport 2 maakt gebruik van twee kwantitatieve datasets met Nederlandse jongeren (12-18 jaar):

- **Sociaal-Maatschappelijke Opvattingen onder Jongeren** (SMOJ-data) – cross-sectioneel, 2024; 1.656 leerlingen van acht middelbare scholen (leerjaar 1-6).
- **Burgerschap Meten** (BSM-data) – herhaald cross-sectioneel, 2021-2024; 30.120 leerlingen van 114 middelbare scholen (leerjaar 1-3).

Beide datasets zijn verzameld via digitale vragenlijsten onder toezicht van een docent, met vrijwillige en anonieme deelname. De **SMOJ-dataset** brengt de opvattingen over gender, Paarse Vrijdag en genderneutrale toiletten in kaart, aangevuld met demografische kenmerken (genderidentiteit, leerweg, leerjaar, godsdienst, migratieachtergrond) en een meting van conservatisme. De **BSM-dataset** meet opvattingen over lhbtq+-gelijkwaardigheid en affectieve autonomie (het recht om zelf te bepalen op wie je verliefd bent), en bevat vier demografische kenmerken: geslacht, leerweg, leerjaar en migratieachtergrond.

Lhbtq+-opvattingen zijn gemeten met stellingen, waarbij de antwoorden gecategoriseerd zijn van conservatief tot progressief; neutrale posities worden apart vermeld. Een conservatieve beoordeling duidt op een traditionele of terughoudende houding ten aanzien van het thema, terwijl een progressieve beoordeling aangeeft dat de respondent openstaat voor verandering, gelijkwaardigheid of autonomie.

De data-analyse combineert beschrijvende statistiek met inferentiële toetsen. Factoren die mogelijk samenhangen met lhbtq+-opvattingen zijn geselecteerd met de LASSO-

methode, een exploratieve techniek die relevante voorspellers identificeert (Tibshirani, 1996). Vervolgens zijn variantieanalyses uitgevoerd om de statistische significantie van de verbanden te toetsen. Beide datasets bieden inzicht in de lhbtq+-opvattingen van jongeren en de samenhang met persoonlijke kenmerken. Op basis van de BSM-data worden trends in lhbtq+-opvattingen over de periode 2021-2024 in kaart gebracht.

Belangrijkste bevindingen

De analyses laten zien dat Nederlandse jongeren in onze datasets gemiddeld conservatieve opvattingen hebben over gender, Paarse Vrijdag en genderneutrale toiletten (SMOJ-data):

- **Genderopvattingen:** 54% conservatief, 12% neutraal, 36% progressief
- **Paarse Vrijdag:** 41% conservatief, 28% neutraal, 32% progressief
- **Genderneutrale toiletten:** 61% conservatief, 18% neutraal, 22% progressief

Tegelijkertijd hebben zij gemiddeld progressieve opvattingen over lhbtq+-gelijkwaardigheid en affectieve autonomie (BM-data):

- **Lhbtq+-gelijkwaardigheid:** 41% conservatief, 59% progressief
- **Affectieve autonomie:** 35% conservatief, 65% progressief

Samenhang met demografische en sociale factoren

De belangrijkste bevindingen in onze datasets zijn hieronder samengevat, geordend van sterkere naar zwakkere hoofdverbanden tussen persoonlijke kenmerken en lhbtq+-opvattingen. Waar van toepassing worden interacties toegelicht. De interacties betreffen in alle gevallen zeer kleine tot kleine verschillen, wat betekent dat de praktische betekenis beperkt is.

- **Conservatisme (kleine tot middelgrote verschillen):** jongeren met conservatieve sociaal-maatschappelijke opvattingen hebben over het algemeen ook conservatievere lhbtq+-opvattingen dan jongeren met progressieve opvattingen, die het meest progressief scoren.
- **Genderidentiteit (zeer kleine tot middelgrote verschillen):** jongens hebben gemiddeld conservatievere lhbtq+-opvattingen dan meisjes. Deze verschillen variëren naar leerweg en afnamejaar.

- *Interactie met leerweg (zeer kleine tot kleine verschillen)*: het verschil tussen jongens en meisjes zijn het kleinst binnen het vmbo, groter binnen de havo en het grootst binnen het vwo.
- *Interactie met afnamejaar (zeer kleine verschillen)*: het verschil tussen jongens en meisjes neemt af over de periode 2021-2024, voornamelijk door een kleine verschuiving richting conservatievere opvattingen onder meisjes.
- **Godsdienst (kleine tot middelgrote verschillen)**: religieuze jongeren hebben, ongeacht religieuze affiliatie, gemiddeld conservatievere lhbtq+-opvattingen dan niet-religieuze jongeren. Onder religieuze jongeren hebben islamitische jongeren conservatievere lhbtq+-opvattingen dan christelijke en andersgelovige jongeren. Deze verschillen variëren naar migratieachtergrond.
  - *Interactie met migratieachtergrond (zeer kleine tot kleine verschillen)*: Verschillen naar godsdienst zijn groter bij jongeren zonder migratieachtergrond (ten opzichte van jongeren met migratieachtergrond).
- **Leerweg (zeer kleine verschillen)**: jongeren binnen het vmbo hebben gemiddeld conservatievere lhbtq+-opvattingen dan jongeren binnen de havo en het vwo. Deze verschillen variëren naar genderidentiteit en leerjaar.
  - *Interactie met genderidentiteit (zeer kleine tot kleine verschillen)*: verschillen naar leerweg zijn groter bij meisjes dan bij jongens. Voor beide is een gradiënt zichtbaar: vwo-leerlingen scoren het meest progressief, gevolgd door havo- en vmbo-leerlingen.
  - *Interactie met leerjaar (zeer kleine verschillen)*: verschillen naar leerwegen nemen toe in hogere leerjaren. Vwo-leerlingen hebben vanaf het eerste leerjaar consequent de meest progressieve opvattingen. Voor havo- en vmbo-leerlingen zijn er geen verschillen in de eerste twee leerjaren, maar in het derde leerjaar scoren havoleerlingen progressiever dan vmbo-leerlingen.
- **Afnamejaar (zeer kleine verschillen)**: de lhbtq+-opvattingen van jongeren zijn in de periode 2021-2024 grotendeels stabiel gebleven. Er is een zeer kleine verschuiving richting conservatievere opvattingen. Deze afnamejaarverschillen variëren naar genderidentiteit.
  - *Interactie met genderidentiteit (zeer kleine verschillen)*: verschillen naar afnamejaar zijn groter bij meisjes (ten opzichte van jongens). Er is een zeer

lichte verschuiving richting conservatievere opvattingen bij meisjes, terwijl de opvattingen van jongens grotendeels stabiel blijven.

- **Leerjaar (geen hoofdverband):** in beide datasets worden geen verschillen gevonden in lhbtq+-opvattingen tussen jongeren in verschillende leerjaren. Leerjaar speelt wel een interactieve rol in de samenhang tussen leerweg en lhbtq+-opvattingen.
- **Migratieachtergrond (geen hoofdverband):** In beide datasets worden geen verschillen gevonden in lhbtq+-opvattingen tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond. Migratieachtergrond speelt wel een interactieve rol in de samenhang tussen godsdienst en lhbtq+-opvattingen.

Conclusies uit deelrapport 2

In onze datasets laten Nederlandse jongeren een pluriform patroon zien in hun lhbtq+-opvattingen. Over concrete, zichtbare genderidentiteit gerelateerde thema's denken jongeren gemiddeld conservatiever: 54% heeft conservatieve opvattingen over gender, 61% over genderneutrale toiletten, en de steun voor Paarse Vrijdag is verdeeld. Tegelijkertijd onderschrijft een meerderheid van de jongeren meer abstracte normen, zoals lhbtq+-gelijkwaardigheid en affectieve autonomie: 59% is van mening dat iedereen gelijk is ongeacht op wie je valt (tegen 41% die dat niet vindt), en 65% vindt dat iedereen zelf mag bepalen op wie je verliefd wordt (tegen 35% die dat niet vindt). De resultaten laten zien dat zowel conservatieve als progressieve opvattingen op alle bevraagde thema's substantieel aanwezig zijn, wat illustreert dat lhbtq+-opvattingen onder Nederlandse jongeren niet uniform zijn, maar uiteenlopen.

De lhbtq+-opvattingen van jongeren variëren naar mate van conservatisme, genderidentiteit, godsdienst en leerweg, waarbij conservatisme en genderidentiteit het sterkst samenhangen met deze opvattingen. In tegenstelling tot eerdere bevindingen uit deelrapport 1 (Dekker et al., 2025) laten de twee datasets in deze studie geen verschillen zien tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond, noch tussen jongeren in verschillende leerjaren (een indicatie voor leeftijd). Verschillen tussen groepen in lhbtq+-opvattingen doen zich in onze datasets meestal niet op zichzelf voor, maar zijn conditioneel aan andere demografische en sociale kenmerken (interacties).

Op landelijk niveau zijn de lhbtq+-opvattingen van jongeren in de periode 2021-2024 grotendeels stabiel gebleven. Er is een minimale verschuiving richting conservatievere opvattingen, met name onder meisjes: hun opvattingen worden in deze periode iets conservatiever, terwijl de opvattingen van jongens grotendeels stabiel blijven. Hoewel deze verschillen statistisch waarneembaar zijn, zijn de effectgroottes zeer klein, wat de praktische betekenis beperkt.

Praktijkgerichte aanbevelingen

- **Faciliteer open dialoog en peer-initiatieven:** Creëer veilige gespreksruimtes waarin jongeren verschillen in opvattingen over lhbtq+-thema's kunnen bespreken. Door interactieve workshops, mentorprogramma's of peer-led initiatieven kunnen jongeren gesprekken voeren en van elkaar leren, terwijl intergroepscontact empathie en inclusieve houdingen kan bevorderen.
- **Ontwikkel interventies op maat:** Stem inhoud, toon en werkvormen van interventies af op de uiteenlopende demografische en sociale kenmerken van jongeren. Een doelgroepgerichte aanpak vergroot de relevantie van interventies en verhoogt de kans dat zij daadwerkelijk bijdragen aan lhbtq+-acceptatie.
- **Investeer in deskundigheidsbevordering:** Professionals die met jongeren werken kunnen profiteren van gerichte trainingen over inclusieve omgangsvormen, diverse identiteiten binnen de lhbtq+ gemeenschap en signaleren van uitsluiting. Goed geïnformeerde professionals kunnen activiteiten beter afstemmen op de sociale context en diversiteit van jongeren, wat bevorderlijk kan zijn voor het bereik en de effectiviteit van interventies.
- **Veranker diversiteitsbeleid in praktijk en organisaties:** Zorg dat beleid op verschillende niveaus zorgvuldig wordt vormgegeven en uitgevoerd. Door beleid te vertalen naar concrete acties, zichtbaar te communiceren over diversiteit en professionals rolmodellen te laten zijn, ontstaat een consistent klimaat waarin jongeren zich veilig, gezien en geaccepteerd voelen.

Onderzoeksgerichte aanbevelingen

- **Focus op onderbelichte lhbtq+-groepen:** Richt vervolgonderzoek expliciet op bi+, transgender, intersekse en non-binaire jongeren, zodat beleid en interventies aansluiten bij de diversiteit aan opvattingen en ervaringen.

- **Voer intersectioneel onderzoek uit:** Onderzoek hoe combinaties van demografische en sociale kenmerken gezamenlijk samenhangen met de lhbtq+-opvattingen van jongeren, zodat interventies en programma's beter afgestemd kunnen worden op uiteenlopende leefwerelden.
- **Breng de sociale context in kaart:** Analyseer de rol van vrienden, leeftijdsgenoten, familie, school en media in lhbtq+-opvattingen, in zowel offline als online contexten. Inzicht hierin helpt interventies effectiever af te stemmen op de leefwereld van jongeren.
- **Implementeer continue monitoring:** Volg trends en regionale verschillen in opvattingen over tijd, zodat veranderingen tijdig gesignaleerd worden en beleid, interventies en programma's actueel en effectief blijven.
- **Onderzoek effectiviteit diversiteitsbeleid:** Evalueer systematisch welke maatregelen en interventies bijdragen aan een inclusief klimaat en hoe beleid, programma's en praktijk het beste op elkaar kunnen worden afgestemd.

1. Inleiding

Leeswijzer

Dit hoofdstuk vat de kernbevindingen van deelrapport 1 (de literatuurstudie) samen, belicht de belangrijkste kennislacunes en de aanleiding voor het huidige empirische onderzoek, en formuleert de doelstellingen en centrale onderzoeksvragen van dit tweede deelrapport.

In het kort:

- **Kernbevindingen literatuurstudie:** Nederlandse jongeren hebben over het algemeen positieve opvattingen over homoseksuele mannen en lesbische vrouwen; over bi+, transgender, intersekse en non-binaire personen is minder bekend. Gender, leeftijd, leerweg, godsdienst, migratieachtergrond en de sociale omgeving spelen hierbij een rol. In nationale rapporten wordt een toename in de acceptatie van homoseksualiteit vastgesteld, terwijl enkele regionale rapporten een daling rapporteren.
- **Kennislacunes:** Er is beperkt inzicht in de opvattingen over bi+, transgender, intersekse en non-binaire personen. Veel studies zijn niet representatief, er is weinig aandacht voor andere demografische factoren dan genderidentiteit of geslacht, en ook de invloed van sociale factoren is beperkt onderzocht.
- **Aanleiding empirisch onderzoek:** De lacunes in de bestaande literatuur en de verschillen tussen nationale en regionale rapporten benadrukken het belang van aanvullend onderzoek met nieuwe data.
- **Doelstellingen empirische studie:** Deelrapport 2 onderzoekt de actuele lhbtq+-opvattingen van jongeren, de samenhang met demografische en sociale factoren, en eventuele veranderingen in deze opvattingen in de afgelopen jaren.

1.1 Achtergrond en aanleiding

1.1.1 Literatuurstudie: kernbevindingen

In de eerder door ons uitgevoerde literatuurstudie (Dekker et al., 2025) is onderzocht wat de opvattingen zijn van Nederlandse jongeren over lhbtq+ personen, welke demografische en sociale factoren samenhangen met deze opvattingen, hoe deze

opvattingen zich hebben ontwikkeld over de tijd, en welke verklaringen de bestaande wetenschappelijke literatuur voor deze ontwikkelingen biedt.

In de literatuurstudie is op basis van 15 jaar aan empirisch onderzoek onder Nederlandse jongeren vastgesteld dat jongeren over het algemeen positieve opvattingen hebben over homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Tegelijkertijd heeft een aanzienlijk deel van de Nederlandse jongeren negatieve opvattingen. Over de opvattingen over bi+, transgender, intersekse en non-binaire personen biedt de literatuur beperkt tot geen inzicht. Wat betreft demografische factoren blijkt dat gender, leeftijd, leerweg, godsdienst en migratieachtergrond samenhangen met opvattingen van jongeren over lhbtqi+ personen.

- **Gender** is de meest onderzochte demografische factor en is meegenomen in het merendeel van de geïnccludeerde studies. De bevindingen laten een eenduidig patroon zien: meisjes hebben gemiddeld positievere opvattingen over lhbtqi+ personen dan jongens.
- **Leeftijd** is onderzocht in vier studies die zich richtten op opvattingen over homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Deze studies geven geen eenduidig beeld: zowel positieve als negatieve samenhangen worden gerapporteerd, en de sterkte van het verband verschilt per studie.
- **Leerweg** is eveneens in vier studies onderzocht. Gezamenlijk laten deze studies zien dat jongeren op het vmbo gemiddeld minder positieve opvattingen hebben over homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuele personen dan jongeren op de havo of het vwo.
- **Godsdienst** is meegenomen in vier studies en vertoont overwegend een negatieve samenhang met opvattingen over homoseksuele mannen en lesbische vrouwen.
- **Migratieachtergrond** is onderzocht in twee studies; beide laten zien dat jongeren met een migratieachtergrond gemiddeld negatievere opvattingen hebben over lhbtqi+ personen dan jongeren zonder migratieachtergrond.

Naast individuele kenmerken blijkt ook de sociale context van belang. Enkele studies laten zien dat de houdingen van ouders, vrienden en klasgenoten, evenals intergroepscontact, samenhangen met de opvattingen van jongeren over lhbtqi+

personen. Jongeren die opgroeien in een sociale omgeving met positievere houdingen ten aanzien van lhbtq+ personen, blijken zelf ook vaker positievere opvattingen te hebben.

1.1.2 Kennislacunes en aanleiding empirisch onderzoek

Onze literatuurstudie (Dekker et al., 2025) laat zien dat er aanzienlijke lacunes bestaan in de kennis over opvattingen van Nederlandse jongeren over lhbtq+ personen, met name wat betreft bi+, transgender, intersekse en non-binaire personen. Veel studies zijn bovendien niet representatief, waardoor de generaliseerbaarheid van de bevindingen beperkt is. Daarnaast wordt aandacht voor verschillen tussen groepen slechts in beperkte mate besteed aan andere demografische factoren dan geslacht of genderidentiteit. Ook is de invloed van sociale factoren onderbelicht: slechts enkele studies onderzoeken de rol van actoren zoals ouders, vrienden, klasgenoten of intergroepscontact.

De verschillen in de bevindingen tussen nationale en regionale rapporten onderstrepen tevens de noodzaak om met nieuwe, systematisch verzamelde gegevens inzicht te krijgen in de huidige lhbtq+-opvattingen van jongeren.

Hoewel onze literatuurstudie (Dekker et al., 2025) nog op veel punten kennishiaten laat zien, richt het huidige empirische onderzoek zich op een selectie van deze leemtes. Dit empirische deelrapport is opgesteld op basis van de onderzoeksvragen die voorafgaand aan het project door het ministerie van OCW zijn geformuleerd. Binnen deze kaders vult het onderzoek enkele belangrijke kennishiaten aan, met name wat betreft de actuele lhbtq+-opvattingen van jongeren en de demografische en sociale factoren die hiermee samenhangen.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Om de aansluiting met de literatuurstudie (Dekker et al., 2025) en de beleidsmatige informatiebehoefte te waarborgen, worden hieronder nogmaals de centrale onderzoeksvraag en de bijbehorende deelvragen weergegeven.

Centrale onderzoeksvraag

Hoe kunnen de lhbtq+-opvattingen van jongeren, en eventuele veranderingen daarin, verklaard worden?

Deelvragen

1. *Wat zijn de lhbtq+-opvattingen van Nederlandse jongeren?*
2. *Wat is de samenhang tussen de lhbtq+-opvattingen van jongeren en diverse demografische en sociale factoren?*
3. *Zijn de lhbtq+-opvattingen van jongeren in recente jaren veranderd? En zo ja, in hoeverre kunnen deze veranderingen worden verklaard door de hierboven genoemde factoren?*
4. *Hoe kunnen deze verklaringen worden geduid aan de hand van bestaande wetenschappelijke literatuur?*
5. *Waar liggen mogelijke kansen om de acceptatie van lhbtq+ personen onder jongeren te bevorderen?*

De huidige empirische studie richt zich primair op het beantwoorden van de eerste drie deelvragen aan de hand van recent verzamelde data. Deelvragen vier en vijf zijn behandeld in deelrapport 1 (Dekker et al., 2025). In de conclusie wordt concreet antwoord gegeven op alle deelvragen: voor deelvragen één tot en met drie baseren we ons op de resultaten van de empirische studie, terwijl voor deelvragen vier en vijf de literatuurstudie de belangrijkste bron vormt, aangevuld met relevante bevindingen uit de empirische studie.

2. Methode

Leeswijzer

Dit hoofdstuk beschrijft het onderzoeksdesign, de steekproeven, de dataverzameling, de meetinstrumenten en de toegepaste analysemethoden. Het legt uit welke datasets zijn gebruikt, hoe de variabelen in kaart zijn gebracht, en hoe de analyses zijn uitgevoerd om de onderzoeksvragen te beantwoorden.

In het kort:

- **Onderzoeksdesign:** Het rapport maakt gebruik van twee onafhankelijke, kwantitatieve datasets: de SMOJ-data (cross-sectioneel, 2024) en de BSM-data (herhaald cross-sectioneel, 2021-2024).
- **Steekproef en populatie:** De doelpopulatie van de huidige studie bestaat uit Nederlandse jongeren van 12 tot 18 jaar. De SMOJ-dataset bevat 1.656 jongeren van acht vo-scholen en de BSM-dataset omvat 30.120 jongeren van 114 vo-scholen verspreid over Nederland.
- **Dataverzameling:** Beide datasets zijn verzameld via digitale vragenlijsten onder toezicht van een docent, met vrijwillige en anonieme deelname.
- **Meetinstrumenten:** De SMOJ-dataset bevat gegevens over opvattingen met betrekking tot *gender*, *Paarse Vrijdag* en *genderneutrale toiletten*, aangevuld met demografische en sociale factoren. De BSM-dataset bevat informatie over opvattingen over *lhbtq+-gelijkwaardigheid* en *affectieve autonomie*, eveneens aangevuld met demografische factoren.
- **Data-analyse:** Er zijn zowel beschrijvende analyses uitgevoerd om de lhbtq+-opvattingen van jongeren in kaart te brengen, als inferentiële toetsen om te onderzoeken welke factoren hiermee samenhangen. Relevante voorspellers en tweewegsinteracties zijn geselecteerd met de LASSO-methode, waarna variantieanalyses zijn toegepast om statistische verbanden te toetsen.

2.1 Onderzoeksdesign

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, maken we gebruik van twee kwantitatieve datasets met vragenlijstgegevens van Nederlandse jongeren in het voortgezet onderwijs:

- **SMOJ-data** (*Sociaal-Maatschappelijke Opvattingen onder Jongeren*; Dekker et al., 2024) bevat vragenlijstgegevens verzameld via een kwantitatief, cross-sectioneel ontwerp.
- **BSM-data** (*Burgerschap Meten*; Ten Dam et al., 2011) bevat vragenlijstgegevens verzameld via een kwantitatief, *herhaald cross-sectioneel* ontwerp. Hierbij is op drie afzonderlijke momenten, in de periode 2021-2024, dezelfde leeftijdsgroep bevraagd, met telkens een tussenperiode van één jaar. Omdat het niet dezelfde leerlingen betreft, gaat het niet om een longitudinaal ontwerp.

De twee datasets bevatten verschillende variabelen die inzicht geven in de opvattingen van jongeren over lhbtq+-thema's. Deze variabelen zijn indicatief voor lhbtq+-acceptatie, maar bieden slechts beperkt inzicht in de acceptatie van lhbtq+ personen specifiek. Beide datasets worden gebruikt om de eerste twee deelvragen te beantwoorden, terwijl de BSM-dataset specifiek wordt ingezet voor de derde deelvraag. Door de gegevens van beide bronnen te combineren ontstaat een robuuster en genuanceerder beeld van de lhbtq+-opvattingen van jongeren. Bovendien maakt deze combinatie het mogelijk om bevindingen tussen de datasets te vergelijken en de consistentie van de resultaten te beoordelen.

2.2 Steekproef en populatie

De doelpopulatie van het onderzoek bestaat uit Nederlandse jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar.

De **SMOJ-data** zijn verzameld in de herfst van 2024 onder 1.656 jongeren van acht onderwijsinstellingen voor voortgezet onderwijs, verspreid over de provincies Noord-Brabant (2), Noord-Holland (4) en Utrecht (2). Van de respondenten volgde 11,2% vmbo, 44,3% havo en 44,6% vwo; hiervan zat 44,0% in de onderbouw en 56,0% in de bovenbouw.

Wat betreft genderidentiteit identificeerde 45,2% zich als man, 52,4% als vrouw, en 2,5% als non-binair of anders. Bijna driekwart van de jongeren (74,5%) gaf aan geen migratieachtergrond te hebben, tegenover 25,5% met een migratieachtergrond. Daarnaast gaf 70,7% aan niet religieus te zijn, terwijl 29,3% zichzelf als religieus beschouwde. Van de gehele steekproef was 5,7% islamitisch, 15,1% christelijk (inclusief katholiek, protestant en (orthodox-)gereformeerd) en 8,5% had een andere religie.

Vergelijking met landelijke cijfers uit de CBS Jeugdmonitor (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2025) laat zien dat de SMOJ-dataset **niet volledig representatief** zijn voor Nederlandse jongeren. De steekproef dekt niet alle provincies, vertoont een oververtegenwoordiging van vwo-leerlingen en niet-religieuze jongeren, en een ondervertegenwoordiging van vmbo-leerlingen en jongeren met een migratieachtergrond. De resultaten dienen daarom met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

De **BSM-dataset** is een subset van de *Burgerschap Meten*-vragenlijst (Ten Dam et al., 2011), verzameld tussen 2021 en 2024 onder 30.120 onderbouwleerlingen van 114 voortgezet (speciaal) onderwijsinstellingen verspreid over heel Nederland. De leerlingen zijn verspreid over de schooljaren 2021-2022 (19,3%; 22 scholen), 2022-2023 (52,0%; 79 scholen) en 2023-2024 (28,7%; 55 scholen). Van de respondenten volgde 55,8% vmbo, 21,7% havo en 22,5% vwo, en wat betreft leerjaar zat 41,5% in het eerste leerjaar, 27,4% in het tweede leerjaar en 31,0% in het derde leerjaar.

Met betrekking tot gender gaf 49,9% aan een jongen te zijn en 50,1% een meisje. Het merendeel van de leerlingen (91,5%) gaf aan geen migratieachtergrond te hebben, tegenover 8,5% met een migratieachtergrond.

Vergelijking met landelijke cijfers uit de CBS Jeugdmonitor (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2025) laat zien dat de BSM-dataset **niet volledig representatief** is voor Nederlandse onderbouwleerlingen. De steekproef dekt scholen verspreid over heel Nederland en vertoont een goede verdeling naar leerjaar, maar bevat een oververtegenwoordiging van vmbo-leerlingen en een ondervertegenwoordiging van

leerlingen met een migratieachtergrond. Resultaten dienen daarom ook voor de BSM-dataset met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

2.3 Dataverzameling

De dataverzameling vond plaats in het schooljaar 2024-2025 voor de SMOJ-data en in de schooljaren 2021-2022, 2022-2023 en 2023-2024 voor de BSM-data. De SMOJ-data zijn verzameld door de Universiteit van Amsterdam, in samenwerking met deelnemende scholen. De BSM-data zijn verzameld door Rovict in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam.

Beide dataverzamelingen maakten gebruik van een vergelijkbare procedure. Gegevens zijn verzameld middels een digitale vragenlijst die door leerlingen onder toezicht van een docent klassikaal werd ingevuld op school. Leerlingen en ouders zijn vooraf geïnformeerd door de deelnemende scholen. Deelname was vrijwillig en anoniem.

2.4 Meetinstrumenten

2.4.1 SMOJ-data

De SMOJ-dataset maakt onderdeel uit van breder onderzoek naar de houdingen van jongeren op sociaalmaatschappelijke thema's. Drie van de sociaalmaatschappelijke thema's sluiten aan bij het huidige empirische onderzoek en geven inzicht in de lhbtq+-opvattingen van jongeren. Dit zijn de thema's *genderopvattingen*, *Paarse Vrijdag* en *genderneutrale toiletten*. De opvattingen worden in kaart gebracht aan de hand van de volgende stellingen:

- **Genderopvattingen:** *“Of je een jongen of meisje bent, staat vast vanaf je geboorte”*
- **Paarse Vrijdag:** *“Alle scholen moeten Paarse Vrijdag vieren”*
- **Genderneutrale toiletten:** *“Minstens de helft van de toiletten op school moet genderneutraal zijn”*

Respondenten hebben de stellingen beoordeeld op een 7-punts Likertschaal, van helemaal mee oneens (1) tot helemaal mee eens (7). Voor analytische doeleinden is de stelling over genderopvattingen omgekeerd gecodeerd, zodat ook hierbij de hoogste

score de meest progressieve houding representeert, net als bij de stellingen over Paarse Vrijdag en genderneutrale toiletten. Scores van 1 tot en met 3 zijn geclassificeerd als *conservatief*, scores van 5 tot en met 7 als *progressief*.

Met betrekking tot de demografische voorspellers zijn vanuit de SMOJ-data vijf demografische kenmerken meegenomen: genderidentiteit, leerweg, leerjaar, godsdienst en migratieachtergrond. Deze zijn als volgt in kaart gebracht:

- **Genderidentiteit** werd gemeten met de vraag: “*Met welk gender identificeer jij jezelf?*”, met de antwoordopties *man* (1), *vrouw* (2), *non-binair* (3), *anders, namelijk...* (4) en *dat zeg ik liever niet* (5). Voor de analyses zijn de categorieën *non-binair* en *anders, namelijk...* samengevoegd tot één categorie. Antwoorden die niet serieus waren ingevuld in de *anders, namelijk...* categorie zijn handmatig gecodeerd en buiten beschouwing gelaten. De definitieve variabele heeft drie categorieën, namelijk *man* (1), *vrouw* (2) en *non-binair/anders* (3). Vanwege de zeer beperkte omvang van de categorie *non-binair/anders* is deze niet meegenomen in de statistische analyses. Door de beperkte omvang konden er geen valide en betrouwbare schattingen worden gemaakt voor deze groep. De gepresenteerde resultaten hebben daarom uitsluitend betrekking op jongeren die zichzelf identificeren als man of vrouw.
- **Leerweg** werd gemeten met de vraag: “*Welke leerweg doe je nu?*”, met de antwoordopties *mavo* (1), *havo* (2), *vwo (atheneum)* en *vwo (gymnasium)*. Voor de analyses zijn *vwo (atheneum)* en *vwo (gymnasium)* samengevoegd tot één categorie, namelijk *vwo* (3). Leerlingen die aangaven een combinatie van leerwegen te volgen, werden toegewezen aan de langstdurende leerweg. Bijvoorbeeld: een leerling die zowel havo als vwo aangaf, werd als vwo geregistreerd.
- **Leerjaar** werd gemeten met de vraag: “*In welke klas zit je?*”, met antwoordopties *klas 1* tot en met *klas 6*.
- **Godsdienst** werd gemeten met de vraag: “*Wat is jouw godsdienst?*”, met de antwoordopties *katholiek* (1), *protestant* (2), *moslim* (3), *hindoe* (4), *ik heb geen geloof* (5) en *anders, namelijk...* (6). Vanwege de beperkte omvang zijn de categorieën *katholiek* en *protestant* samengevoegd tot *christelijk* voor de

statistische analyses¹. Respondenten die binnen de categorie *anders, namelijk...* een specifieke christelijke stroming benoemden, zijn eveneens gecodeerd als *christelijk*. De categorieën *hindoe* en *anders, namelijk...* zijn, vanwege zeer beperkte omvang, samengevoegd tot *andere religie*. De definitieve variabele bevat vier categorieën: *geen religie* (1), *islamitisch* (2), *christelijk* (3) en *andere religie* (4).

- **Migratieachtergrond** werd gemeten middels drie indicatoren: (1) geboorteland respondent, met de vraag: “*Waar ben jij geboren?*”, (2) geboorteland moeder, met de vraag: “*Waar is jouw moeder geboren?*”, en (3) geboorteland vader, met de vraag: “*Waar is jouw vader geboren?*”. De antwoordopties waren *in Nederland* (1), *in een ander land* (2) en *weet ik niet* (3). Voor het geboorteland van de moeder en vader was er een extra optie: *niet van toepassing* (4), welke situaties weerspiegelt waarin een ouder niet aanwezig, onbekend, overleden of vervangen door een andere verzorger is, waardoor de vraag voor de betreffende respondent niet relevant is. Op basis van deze drie indicatoren is een binaire variabele gecreëerd als proxy voor migratieachtergrond: leerlingen die zelf niet in Nederland geboren zijn of minimaal één ouder hebben die niet in Nederland geboren is, kregen de waarde 1 (migratieachtergrond). Leerlingen die zelf in Nederland zijn geboren én waarvan beide ouders in Nederland zijn geboren, kregen de waarde 0 (geen migratieachtergrond).

Met betrekking tot sociale voorspellers bieden de SMOJ-data inzicht in de mate van conservatisme. **Conservatisme** is een samengestelde variabele, berekend door voor iedere respondent het gemiddelde te nemen van de scores op twaalf sociaal-maatschappelijke thema's (uitgezonderd de lhbtq+-opvattingen). Deze thema's betreffen: klimaat, vleesconsumptie, integratie van migranten, opvang van vluchtelingen, belastingverdeling, Israël-Palestina, gendernormen, kansengelijkheid, smartphones in de klas, seksuele voorlichting, online roddelaccounts en stemleeftijd. De stellingen werden beoordeeld op een 7-puntsschaal van *helemaal mee oneens* (1) tot *helemaal mee eens* (7). Waar nodig zijn items gehercodeerd zodat een hogere score altijd correspondeert met een conservatiever standpunt.

---

¹ Een aanvullende robuustheidscheck met onafhankelijke *t*-toetsen toonde aan dat protestantse en katholieke jongeren niet statistisch significant verschilden in hun scores op de afhankelijke variabelen.

De schaal omvat inhoudelijk diverse thema's en is bedoeld als brede maat voor sociaal-maatschappelijke oriëntatie. De interne consistentie van de 12-itemsschaal is beperkt (Cronbach's $\alpha = 0,55$), wat samenhangt met de heterogene aard van de thema's. De items meten geen strikt unidimensionale houding, maar verschillende aspecten van conservatisme. Een itemanalyse liet zien dat het verwijderen van afzonderlijke items de interne consistentie niet verhoogde, wat bevestigt dat de schaal het best kan worden geïnterpreteerd als een brede indicatie van conservatisme².

Op basis van de gemiddelde scores is de variabele vervolgens geclassificeerd in drie categorieën:

- **Progressief (1):** gemiddelde score tussen 1 en 3,74
- **Midden (2):** gemiddelde score tussen 3,75 en 4,25
- **Conservatief (3):** gemiddelde score tussen 4,26 en 7

Deze categorisering maakt het mogelijk om verschillen in sociaal-maatschappelijke oriëntatie op een overzichtelijke en interpreteerbare manier te analyseren binnen de statistische modellen.

2.4.2 BSM-data

De BM-data is een subset van de *Burgerschap Meten* dataset – een gevalideerd kwaliteitsinstrument dat inzicht biedt in de burgerschapscompetenties van leerlingen (Ten Dam et al., 2011). Twee items uit deze dataset zijn geschikt om de lhbtq+-opvattingen van jongeren in kaart te brengen: beide zijn afkomstig uit de *Fundamental Democratic Values Survey* van Hoek en collega's (2025) en worden als onderdeel van *Burgerschap Meten* aangeboden:

- **Lhbtq+-gelijkwaardigheid:** “Alle mensen zijn gelijkwaardig, ook mannen die op mannen, vrouwen die op vrouwen, en mannen die op vrouwen verliefd worden.”

---

² Een *confirmatory factor analysis* (CFA) van de 12-itemsschaal liet zien dat het één-factor-model de data matig beschrijft (CFI = 0,887, TLI = 0,862, RMSEA = 0,091, 90%CI [0,086, 0,097], SRMR = 0,070). Ter sensitiviteitsanalyse is een alternatieve, meer homogeen samengestelde 5-itemsschaal gebruikt ($\alpha = 0,69$, CFI = 0,954, TLI = 0,908, RMSEA = 0,136, 90%CI [0,118, 0,154], SRMR = 0,064). De belangrijkste patronen in de data bleven ongewijzigd, wat bevestigt dat het gebruik van de originele 12-itemsschaal gerechtvaardigd is, ondanks de beperkte interne consistentie en model fit.

- **Affectieve autonomie:** *“Je mag zelf weten of je op een jongen of meisje verliefd bent.”*

Respondenten hebben de twee stellingen beoordeeld op een 4-punts Likertschaal, van helemaal oneens (1) tot helemaal eens (4). Scores van 1 en 2 zijn geclassificeerd als *conservatief* en scores van 3 en 4 als *progressief*.

Met betrekking tot de demografische voorspellers, zijn vanuit de BSM-dataset vier demografische kenmerken meegenomen: geslacht, leerweg, leerjaar en migratieachtergrond. Deze zijn als volgt in kaart gebracht:

- **Geslacht** werd gemeten met de vraag: *“Ik ben een:...”*, met als antwoordopties *jongen* (1) en *meisje* (2).
- **Leerweg** werd gemeten met de vraag: *“Ik leer op niveau:...”*, met als antwoordopties: *praktijkonderwijs, vmbo kader, vmbo basis, vmbo GL, vmbo TL, mavo, havo, vwo, vwo lyceum, vwo atheneum* en *vwo gymnasium*. Leerlingen konden meerdere opties aanvinken om aan te geven dat ze een combinatie van leerwegen volgen. Voor analyse is deze variabele opnieuw gecodeerd naar drie hoofdgroepen: *vmbo* (1), *havo* (2) en *vwo* (3). Leerlingen die aangaven een combinatie van leerwegen te volgen, werden toegewezen aan de langstdurende leerweg. Bijvoorbeeld: een leerling die zowel havo als vwo aangaf, werd als vwo geregistreerd. Leerlingen in het praktijkonderwijs worden in dit rapport buiten beschouwing gelaten vanwege de beperkte omvang van deze groep.
- **Leerjaar** werd gemeten met de vraag: *“Ik zit in:...”*, met als antwoordopties *leerjaar 1* (1), *leerjaar 2* (2), *leerjaar 3* (3), *leerjaar 4* (4) en *anders, namelijk...* (5). In de BSM-dataset zitten enkel leerlingen uit leerjaar 1, 2 en 3, dus alleen deze leerjaren zijn meegenomen in de analyses.
- **Migratieachtergrond** werd gemeten met de vraag: *“Hoe lang woon je in Nederland?”*, met als antwoordopties: *ik ben in Nederland geboren* (1), *langer dan 5 jaar* (2), *4-5 jaar* (3), *1-3 jaar* (4) en *korter dan 1 jaar* (5). Voor analytische doeleinden is deze variabele binair gecodeerd: leerlingen die in Nederland geboren zijn hebben geen migratieachtergrond (0), leerlingen die niet in Nederland geboren zijn hebben wel een migratieachtergrond (1). Deze variabele dient als proxy voor migratieachtergrond en dekt uitsluitend **eerste generatie**

migranten, in tegenstelling tot de SMOJ-data, waarin ook tweede generatie migratieachtergrond wordt meegenomen.

Voor een overzicht van de beschrijvende statistieken van de onafhankelijke variabelen in de twee datasets, zie tabellen 1 en 2 in Appendix A.

2.5 Data-analyse

Om inzicht te krijgen in de factoren die samenhangen met lhbtq+-opvattingen van jongeren, is een **tweeledige analysemethode** toegepast. Omdat de bestaande literatuur, met uitzondering van genderidentiteit, weinig aanknopingspunten biedt voor het opnemen van specifieke voorspellers of voor het veronderstellen van interacties tussen demografische en sociale factoren (Dekker et al., 2025), is gekozen voor een objectieve, exploratieve benadering.

In de eerste stap werden alle relevante voorspellers en mogelijke tweewegsinteracties systematisch geselecteerd met behulp van de **LASSO-methode** (zie hieronder).

Vervolgens zijn de geselecteerde voorspellers opgenomen in de **variantieanalyses (ANOVA's)** om de samenhang met de voorspellers en interacties daartussen te toetsen.

Deze aanpak combineert systematische variabelenselectie met klassieke toetsing van groepsverschillen, waardoor zowel de statistische significantie als de praktische betekenis van de resultaten kan worden vastgesteld. Alle analyses zijn afzonderlijk uitgevoerd voor de SMOJ-data en de BSM-data in RStudio (versie 4.3.2). Effectgroottes zijn gerapporteerd met **partiële eta-kwadraat** (η_p^2), waarbij waarden van 0,01, 0,06 en 0,14 respectievelijk kleine, middelgrote en grote effecten aanduiden (Cohen, 1988; Richardson, 2011)

2.5.1 LASSO-analyse

2.5.1.1 Selectie van relevante voorspellers

Om uit deze datasets op een systematische en objectieve manier de meest relevante voorspellers en interacties te identificeren, is gebruikgemaakt van de LASSO-methode (*Least Absolute Shrinkage and Selection Operator*; Tibshirani, 1996). Deze methode

plaatst alle voorspellers tegelijk in het model en “krimpt” de minder belangrijke coëfficiënten naar nul. Voorspellers met een coëfficiënt van precies nul worden effectief uit het model verwijderd, waardoor alleen de variabelen overblijven die het meest bijdragen aan het verklaren van de uitkomst. Dit voorkomt *overfitting* (overfitting betekent dat een model zó goed past op de specifieke steekproef dat het toevallige ruis leert in plaats van echte patronen) en maakt de uiteindelijke analyses betrouwbaarder en beter te interpreteren. De LASSO is geschikt wanneer er geen vooraf vastgestelde reden is om bepaalde voorspellers of interacties al dan niet op te nemen.

2.5.1.2 Group-LASSO: categorische voorspellers en interacties

Voor beide datasets en alle afzonderlijke afhankelijke variabelen is een **group-LASSO** uitgevoerd (Yuan & Lin, 2006). De group-LASSO is een uitbreiding van de reguliere LASSO die variabelenselectie toepast op vooraf gedefinieerde groepen van voorspellers. Dit is nuttig wanneer het model niet alleen continue, maar ook categorische voorspellers bevat. Categorische variabelen worden in regressiemodellen vertaald naar meerdere dummyvariabelen. De group-LASSO behandelt alle dummyvariabelen van één categorische variabele als één groep, zodat de variabele in zijn geheel kan worden geselecteerd of verwijderd. Op dezelfde manier kunnen interacties die uit meerdere producttermen bestaan als één groep worden behandeld. Zo beoordeelt de group-LASSO volledige variabelen en interacties op hun statistische relevantie, in plaats van individuele coëfficiënten, waardoor willekeurige selectie van losse dummy's wordt voorkomen.

2.5.1.3 Subsampling voor stabiliteit

Om de stabiliteit van de variabelenselectie te vergroten, is bij alle group-LASSO-analyses een subsampling-benadering toegepast (Romano & Shaikh, 2012). Hierbij wordt herhaaldelijk een willekeurige subset van de data gebruikt om het model te schatten. In deze studie zijn 500 substeekproeven van 90% van de data genomen. Voor elke substeekproef is opnieuw een group-LASSO-model geschat. Door bij te houden hoe vaak iedere groep-predictor een niet-nul coëfficiënt krijgt, ontstaat een stabiliteitsscore die de robuustheid van het verband weerspiegelt. Deze procedure verkleint de kans op overfitting, maakt de resultaten minder afhankelijk van één specifieke steekproefindeling, en geeft een betrouwbaardere indicatie van welke voorspellers

statistisch relevant zijn. Groepen die in een groot deel van de substeekproeven worden geselecteerd, kunnen worden geïnterpreteerd als stabielere en substantiëlere voorspellers. In deze studie is een drempelwaarde van 0,90 gehanteerd: voorspellers die in ten minste 90% van de substeekproeven werden geselecteerd, werden als statistisch relevant beschouwd.

2.5.1.4 Selectiecriteria

Omdat er meerdere afhankelijke variabelen per dataset zijn (drie in de SMOJ-data en twee in de BSM-data), zijn alleen voorspellers meegenomen waarvan de stabiliteitsscore $\geq 0,90$ was voor ten minste twee van de drie afhankelijke variabelen in de SMOJ-data, en voor beide afhankelijke variabelen in de BSM-data. De group-LASSO-analyses zijn voor beide datasets afzonderlijk beoordeeld. Hierdoor kunnen de als statistisch relevant aangemerkte voorspellers verschillen tussen de datasets. Alleen de op basis van de LASSO-analyse geselecteerde voorspellers zijn uiteindelijk meegenomen in de variantieanalyses die we in de resultatensectie presenteren.

2.5.2 Variantieanalyses

Op basis van de LASSO-selectie zijn variantieanalyses (ANOVA's) uitgevoerd voor de geselecteerde voorspellers. In totaal zijn vijf analyses uitgevoerd: drie voor de SMOJ-data (voor de afhankelijke variabelen *genderopvattingen*, *Paarse Vrijdag* en *genderneutrale toiletten*) en twee voor de BSM-data (voor de afhankelijke variabelen *lhbtq+-gelijkwaardigheid* en *ffectieve autonomie*). In elk model zijn alle geselecteerde voorspellers gelijktijdig opgenomen, waardoor zowel de verbanden van individuele voorspellers als de samenhang met relevante interacties binnen één model konden worden beoordeeld, terwijl werd gecontroleerd voor de overige kenmerken.

2.5.2.1 Bonferroni-Holm correctie

Om de kans op vals-positieve resultaten (Type I-fouten) te beperken, is bij de toetsing van de ANOVA-resultaten een Bonferroni-Holm correctie toegepast (Holm, 1979). Hierbij worden de p-waarden gerangschikt en stapsgewijs vergeleken met aflopende gecorrigeerde drempelwaarden op basis van het totaal aantal toetsen (33 voor de SMOJ-

data en 24 voor de BM-data). Alleen effecten die statistisch significant waren bij deze gecorrigeerde α -waarden zijn gerapporteerd.

3. Resultaten

Leeswijzer

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de analyseresultaten, bestaande uit (1) beschrijvende statistieken van de afhankelijke variabelen, (2) de selectie van relevante voorspellers via LASSO en (3) de resultaten van de variantieanalyses.

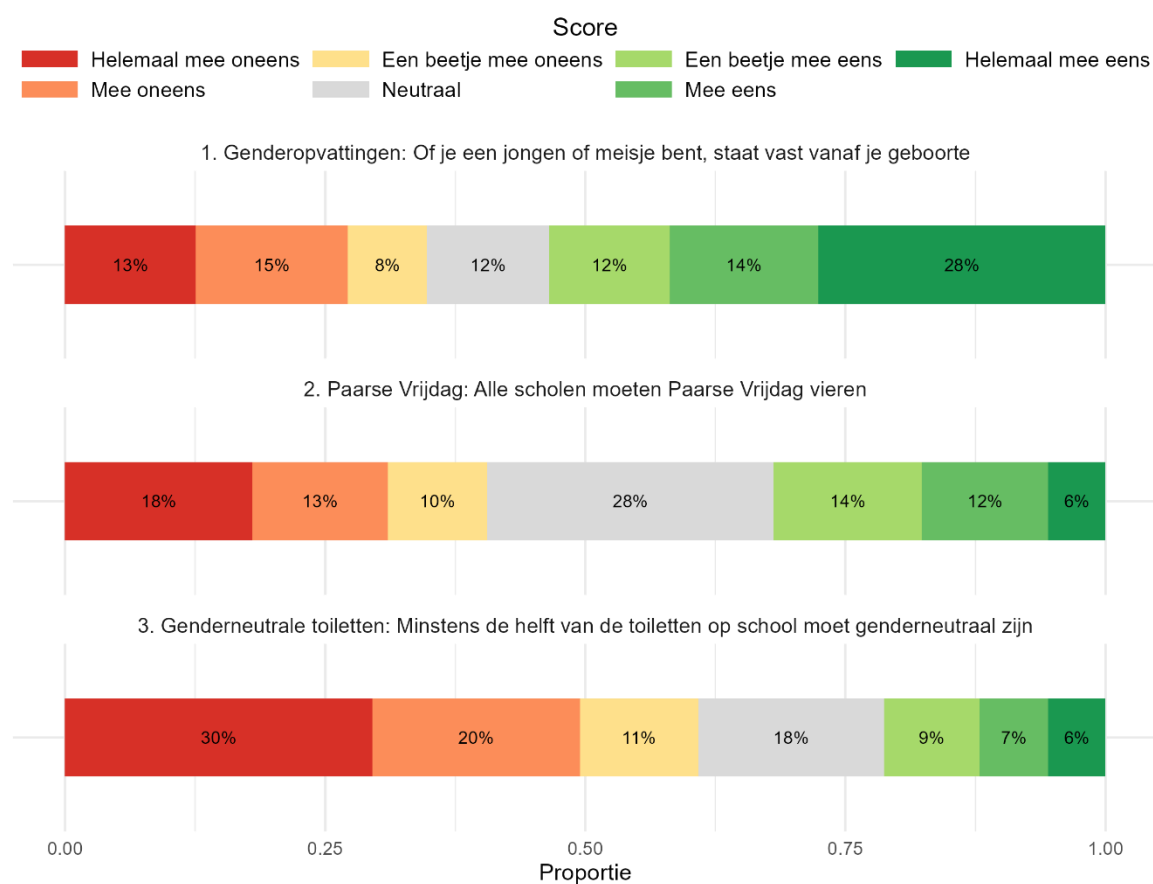
In het kort:

- **Beschrijvende statistieken:** Nederlandse jongeren vertonen een pluriform patroon in hun lhbtq+-opvattingen. Op genderidentiteit gerelateerde thema's zijn zij gemiddeld conservatief: een meerderheid heeft conservatieve opvattingen over *gender* (54%) en *genderneutrale toiletten* (61%), en ook de steun voor *Paarse Vrijdag* is verdeeld. Tegelijkertijd onderschrijft een meerderheid normen rond *lhbtq+-gelijkwaardigheid* (59%) en *affectieve autonomie* (65%), al blijft ook hier een substantiële minderheid conservatief.
- **Variantieanalyses:** De lhbtq+-opvattingen van jongeren verschillen naar conservatisme, genderidentiteit, godsdienst, leerweg en afnamejaar. Conservatisme en genderidentiteit vertonen de sterkste samenhangen: jongeren met conservatieve sociaal-maatschappelijke opvattingen en jongens scoren gemiddeld conservatiever op lhbtq+-opvattingen dan jongeren met progressieve opvattingen en meisjes.
- **Interacties:** Verschillen in lhbtq+-opvattingen tussen demografische groepen zijn meestal conditioneel en worden mede bepaald door interacties met andere kenmerken. Alle interacties betreffen **zeer kleine tot kleine** verschillen:
  - Verschillen tussen jongens en meisjes zijn het kleinst binnen het vmbo, groter binnen de havo en het grootst binnen het vwo, en namen af tussen 2021-2024.
  - Verschillen naar godsdienst zijn groter onder jongeren zonder migratieachtergrond dan jongeren met een migratieachtergrond.
  - Verschillen naar leerweg zijn groter onder meisjes dan onder jongens, en groter in het derde leerjaar dan in het eerste en tweede leerjaar.
  - Verschillen naar afnamejaar zijn groter onder meisjes dan onder jongens; meisjes werden tussen 2021-2024 iets conservatiever.

3.1 Beschrijvende statistieken

3.1.1 SMOJ-data

De drie afhankelijke variabelen in de SMOJ-data – *genderopvattingen*, *Paarse Vrijdag* en *genderneutrale toiletten* – zijn gemeten op een 7-puntsschaal (1 = “helemaal mee oneens”, 7 = “helemaal mee eens”). De stelling over genderopvattingen is conservatief geformuleerd; scores boven het schaal midden zijn geclassificeerd als conservatievere opvattingen. De stellingen over Paarse Vrijdag en genderneutrale toiletten zijn progressief geformuleerd; scores boven het midden duiden hier op progressievere opvattingen. Figuur 1 toont de verdeling van de scores per categorie.

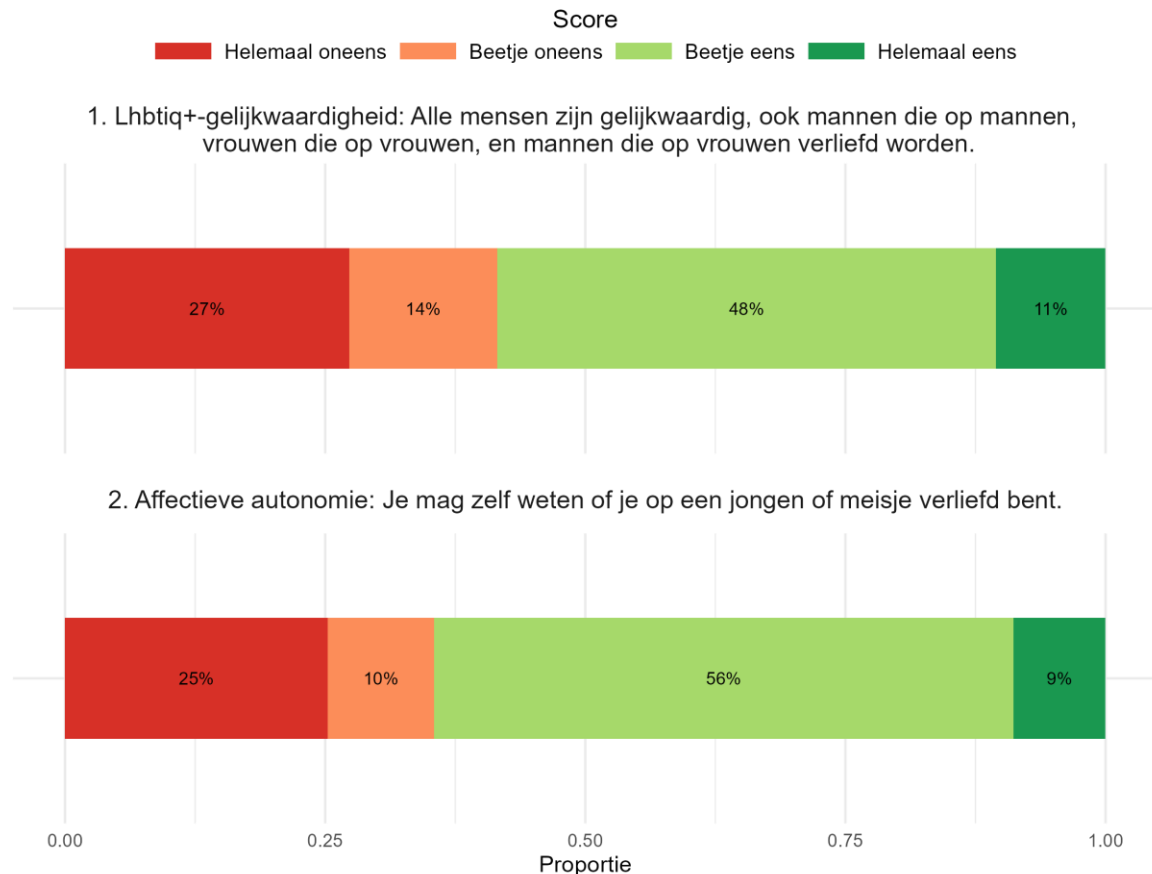
Figuur 1. SMOJ-data: Verdeling van de scores per categorie per afhankelijke variabele.

Noot. Elke balk toont de daadwerkelijke scoreverdeling van de stellingen in de SMOJ-data. Voor *genderopvattingen* geven groene vlakken conservatieve antwoorden weer, en rode/oranje vlakken progressieve antwoorden. Voor *Paarse Vrijdag* en *genderneutrale toiletten* geldt het omgekeerde: groene vlakken tonen progressieve antwoorden, rode/oranje vlakken conservatieve antwoorden.

De gemiddelde scores laten zien dat jongeren gemiddeld conservatief oordelen. Voor *genderopvattingen* is het gemiddelde 4,48 (SD = 2,18), iets boven het schaal midden, wat duidt op conservatieve opvattingen. Voor *Paarse Vrijdag* ligt het gemiddelde op 3,65 (SD = 1,80) en voor *genderneutrale toiletten* op 2,99 (SD = 1,85); beide liggen onder het midden en duiden tevens op conservatieve opvattingen. Over het algemeen laten Nederlandse jongeren een heterogeen patroon zien: het grootste aandeel jongeren scoort conservatief op *genderopvattingen* (54% conservatief, 36% progressief), *Paarse Vrijdag* (41% conservatief, 32% progressief), en *genderneutrale toiletten* (61% conservatief, 22% progressief).

3.1.2 BSM-data

De twee afhankelijke variabelen in de BSM-data – *lhbtq+-gelijkwaardigheid* en *affectieve autonomie* – zijn beoordeeld op een 4-puntsschaal (1 = “helemaal oneens”, 4 = “helemaal eens”). Beide stellingen zijn progressief geformuleerd, waarbij scores boven het schaal midden zijn geclassificeerd als progressieve opvattingen. Figuur 2 toont de verdeling van de scores per categorie.

Figuur 2. BSM-data: Verdeling van de scores per categorie per afhankelijke variabele.

Noot. Elke balk toont de daadwerkelijke scoreverdeling van de stellingen in de BSM-data. Voor zowel *lhbtq+-gelijkwaardigheid* als *affectieve autonomie* geven groene vlakken progressieve antwoorden weer, en rode/oranje vlakken conservatieve antwoorden.

De gemiddelde scores laten zien dat jongeren over het algemeen progressieve opvattingen hebben over *lhbtq+-gelijkwaardigheid* en *affectieve autonomie*. Voor *lhbtq+-gelijkwaardigheid* ligt het gemiddelde op 2,42 (SD = 1,00) en voor *affectieve autonomie* op 2,48 (SD = 0,97); beide boven het schaal midden, wat duidt op progressieve opvattingen.

Toch blijft het heterogene patroon onder Nederlandse jongeren zichtbaar. Hoewel de meeste jongeren progressief scoren, is het aandeel jongeren dat conservatief scoort aanzienlijk: 41% vindt niet dat iedereen gelijkwaardig is op basis van op wie je verliefd wordt (tegenover 59% die dit wel vindt) en 35% vindt dat je niet zelf mag kiezen op wie je verliefd wordt (tegenover 65% die dit wel vindt).

3.2 Group-LASSO met subsampling

Voor beide datasets werd een group-LASSO-analyse met *subsampling* uitgevoerd. Voor elke afhankelijke variabele werden alle demografische en sociale variabelen, inclusief tweewegsinteracties, als voorspellers opgenomen. Voor elke substeekproef werd het model opnieuw geschat en bijgehouden hoe vaak elke voorspeller werd geselecteerd. Voorspellers die in $\geq 90\%$ van de substeekproeven werden geselecteerd (stabiliteit $\geq 0,90$), werden als consequent relevant beschouwd en meegenomen in de variantieanalyses.

In de SMOJ-data betroffen de afhankelijke variabelen de scores op *genderopvattingen*, *Paarse Vrijdag* en *genderneutrale toiletten*. Van de 21 opgenomen voorspellers, waaronder *genderidentiteit*, *leerjaar*, *leerweg*, *godsdiens*t, *migratieachtergrond*, *conservatisme* en alle mogelijke tweewegsinteracties, werden elf voorspellers als consequent relevant geïdentificeerd (stabiliteit $\geq 0,90$ voor ten minste twee van de afhankelijke variabelen; zie tabel 3 in Appendix A).

Voor de BSM-data betroffen de afhankelijke variabelen de scores op *lhbtq+-gelijkwaardigheid* en *affectieve autonomie*. Van de 15 opgenomen voorspellers, waaronder *afnamejaar*, *geslacht*, *leerjaar*, *leerweg*, *migratieachtergrond* en alle mogelijke tweewegsinteracties, werden twaalf voorspellers als consistent relevant geïdentificeerd (stabiliteit $\geq 0,90$ voor beide afhankelijke variabelen; zie tabel 4 in Appendix A).

3.3 Variantieanalyses: samenhang tussen lhbtq+-opvattingen en een serie karakteristieken van jongeren

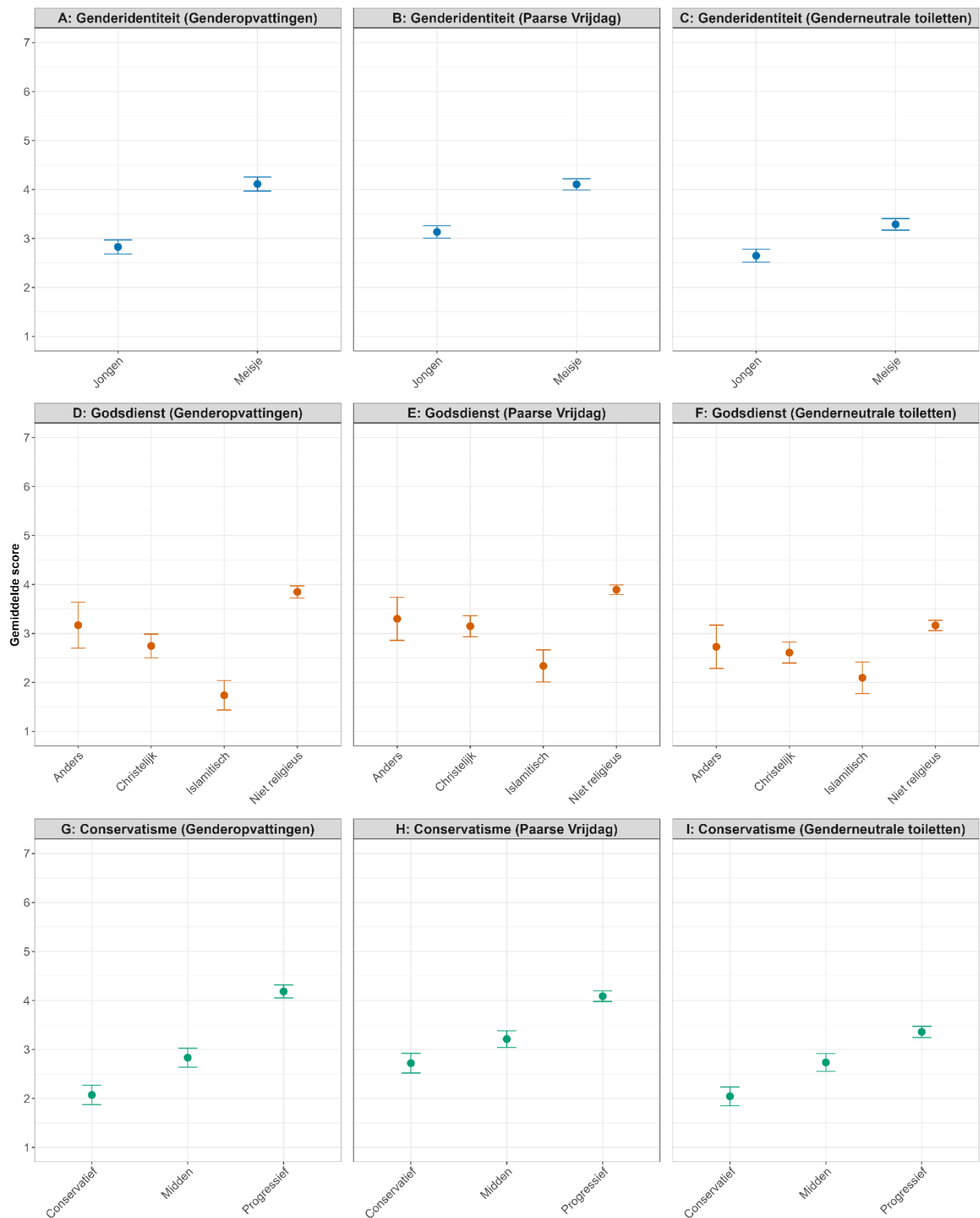
In deze sectie worden de resultaten van de variantieanalyses besproken, in volgorde van de sterkte van de hoofdverbanden, inclusief toelichting op de interacties. De verschillen tussen groepen (hoofdverbanden) in onze datasets staan zelden op zichzelf, maar zijn vaak afhankelijk van andere voorspellers (interacties). Zo hangen bijvoorbeeld de verschillen tussen jongens en meisjes in lhbtq+-opvattingen samen met leerweg en afnamejaar.

De sterkte van de verbanden wordt weergegeven met de **partiële eta-kwadraat** (η_p^2). Deze maat laat zien hoeveel een voorspeller bijdraagt aan de verschillen in lhbtq+-opvattingen, terwijl rekening wordt gehouden met de andere voorspellers in het model. Hierbij geldt de volgende vuistregel (Cohen, 1988): $\eta_p^2 < 0,01$ wordt geïnterpreteerd als zeer kleine verschillen, $\eta_p^2 = 0,01 - 0,05$ als kleine verschillen, $\eta_p^2 = 0,06 - 0,13$ als middelgrote verschillen en $\eta_p^2 \geq 0,14$ als grote verschillen. Een partiële eta-kwadraat van 0,10 betekent dat ongeveer 10% van de verschillen in de uitkomstmaat samenhangt met de betreffende voorspeller, gecontroleerd voor de andere voorspellers in het model.

Bij vergelijking van de twee datasets valt op dat de partiële eta-kwadraat in de BSM-data over het algemeen lager zijn dan in de SMOJ-data. Een mogelijke verklaring hiervoor is de verschillen in steekproefgrootte en -samenstelling: grotere en meer diverse steekproeven leveren doorgaans stabielere en minder overschatte effectschattingen, waardoor ze een betrouwbaarder beeld geven van populatieverschillen.

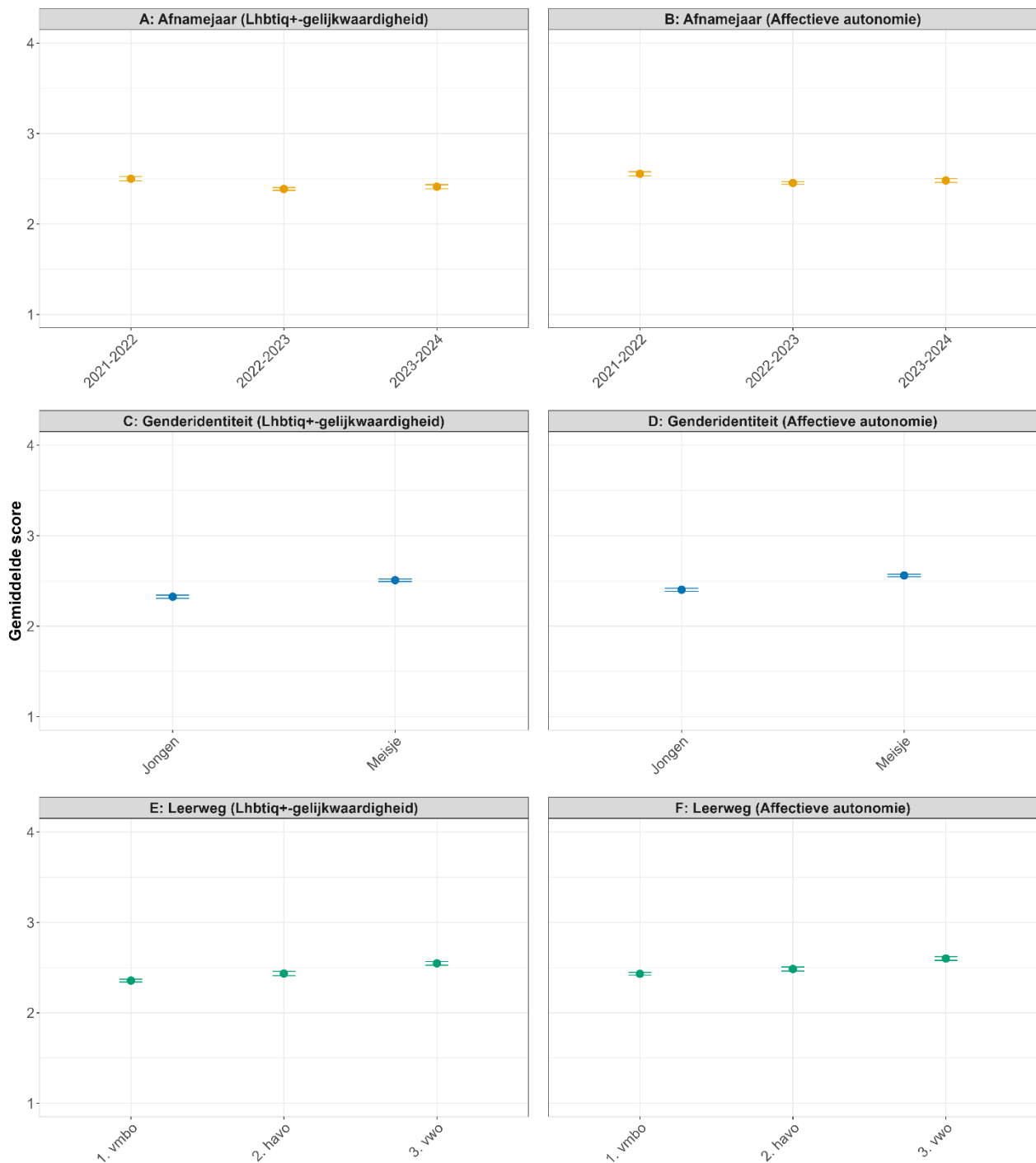
Om de verschillen te illustreren, rapporteren we percentages voor zowel hoofdverbanden als interacties. Deze percentages zijn uitsluitend beschrijvend van aard en zijn **niet gecorrigeerd** voor de andere voorspellers in de analyses.

Een overzicht van de variantieanalyse-resultaten is te vinden in tabellen 5 en 6 in Appendix A.

Figuur 3. SMOJ-data: Visualisatie van de hoofdverbanden

Noot. Elk paneel visualiseert de relatie tussen een onafhankelijke en één van de drie afhankelijke variabelen in de SMOJ-dataset. Het bolletje geeft het geschatte groepsgemiddelde weer, de verticale balk geeft het 95%-betrouwbaarheidsinterval rondom dit gemiddelde weer, waarbij de horizontale balken de grenzen van het interval aangeven. De y-as kan geïnterpreteerd worden als 1 (zeer conservatief) tot 7 (zeer progressief).

Figuur 4. BSM-data: Visualisatie van de hoofdverbanden

Noot. Elk paneel visualiseert de relatie tussen een onafhankelijke en één van de twee afhankelijke variabelen in de BSM-dataset. Het bolletje geeft het geschatte groepsgemiddelde weer, de verticale balk geeft het 95%-betrouwbaarheidsinterval rondom dit gemiddelde weer, waarbij de horizontale balken de grenzen van het interval aangeven. De y-as kan geïnterpreteerd worden als 1 (conservatief) tot 4 (progressief).

3.3.1 Conservatisme (kleine tot middelgrote verschillen)

Conservatisme is uitsluitend onderzocht in de SMOJ-data. Het patroon is consistent over de drie afhankelijke variabelen: jongeren met gemiddeld progressieve sociaal-maatschappelijke opvattingen scoren ook progressiever op *genderopvattingen* (39% conservatief; Figuur 3, paneel G), *Paarse Vrijdag* (30% conservatief; Figuur 3, paneel H) en *genderneutrale toiletten* (53% conservatief; Figuur 3, paneel I). Jongeren met conservatieve sociaal-maatschappelijke opvattingen scoren duidelijk conservatiever op deze afhankelijke variabelen (respectievelijk 85%, 67% en 81%). Deze verschillen naar conservatisme zijn statistisch significant, met effectgroottes van $\eta_p^2 = 0,053$ tot $\eta_p^2 = 0,112$, wat duidt op kleine tot middelgrote verschillen.

3.3.2 Genderidentiteit (zeer kleine tot middelgrote verschillen)

Voor genderidentiteit zien we een consistent patroon in beide datasets: jongens hebben gemiddeld conservatievere lhbtq+-opvattingen dan meisjes. In de SMOJ-data zijn jongens gemiddeld conservatiever dan meisjes ten aanzien van *genderopvattingen* (69% vs. 42% conservatief; Figuur 3, paneel A), *Paarse Vrijdag* (55% vs. 31% conservatief; Figuur 3, paneel B) en *genderneutrale toiletten* (69% vs. 55% conservatief; Figuur 3, paneel C). Deze verschillen zijn statistisch significant en de effectgroottes variëren van $\eta_p^2 = 0,033$ tot $\eta_p^2 = 0,110$, wat duidt op kleine tot middelgrote verschillen. De samenhang tussen genderidentiteit en lhbtq+-opvattingen verschilt in de SMOJ-data naar leerweg.

De BSM-data laat een vergelijkbaar patroon zien: jongens zijn gemiddeld conservatiever dan meisjes ten aanzien van *lhbtq+-gelijkwaardigheid* (50% vs. 33% conservatief; Figuur 4, paneel C) en *affektieve autonomie* (43% vs. 28% conservatief; Figuur 4, paneel D). Deze verschillen zijn statistisch significant en de effectgroottes zijn $\eta_p^2 = 0,008$ en $\eta_p^2 = 0,009$, respectievelijk, wat duidt op zeer kleine verschillen. De samenhang tussen genderidentiteit en lhbtq+-opvattingen verschilt in de BSM-dataset naar leerweg en afnamejaar.

3.3.2.1 Interactie met leerweg (zeer kleine tot kleine verschillen)

In beide datasets vinden we een eenduidig patroon voor de interactie tussen genderidentiteit en leerweg: het verschil tussen jongens en meisjes is het kleinst binnen het vmbo, groter binnen de havo en het grootst binnen het vwo.

In de SMOJ-data hebben meisjes gemiddeld progressievere opvattingen dan jongens, met de grootste verschillen binnen het vwo (Figuur 5, panelen A-C). Voor *genderopvattingen* scoren meisjes 56% progressief versus 25% bij jongens binnen het vwo, 43% versus 20% binnen de havo, en 26% versus 6% binnen het vmbo. Voor *Paarse Vrijdag* en *genderneutrale toiletten* wijst het patroon in dezelfde richting, maar de interactie is niet statistisch significant; voor *Paarse Vrijdag* verdwijnt de significantie na Bonferroni-Holm correctie, terwijl de interactie voor *genderneutrale toiletten* ook zonder correctie niet significant is. De effectgrootte van de significante interactie is $\eta_p^2 = 0,018$, wat duidt op kleine verschillen.

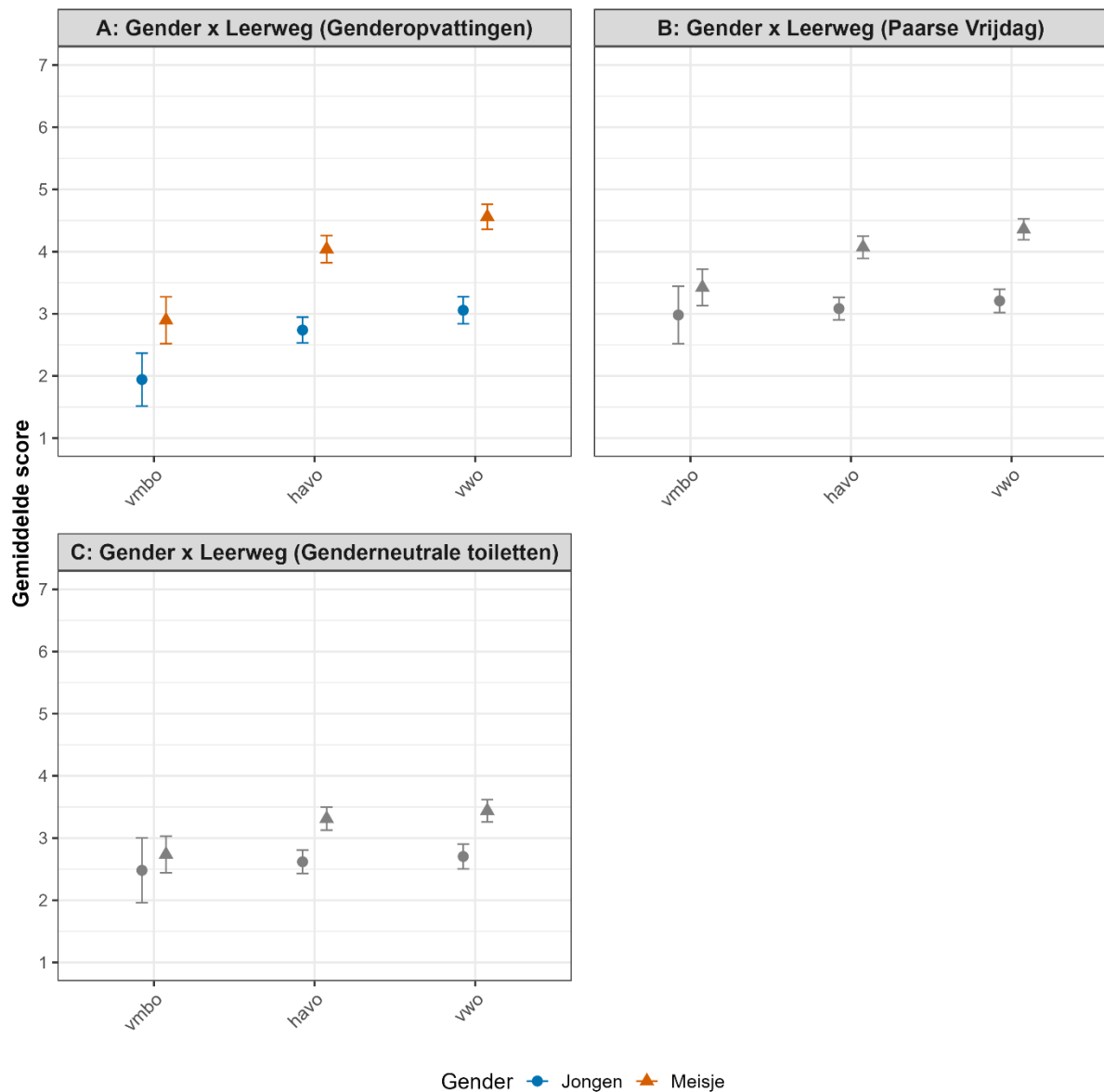
Ook in de BSM-data hebben meisjes gemiddeld progressievere opvattingen dan jongens, met eveneens de grootste verschillen binnen het vwo (Figuur 6, panelen C en D). Voor *lhbtq+-gelijkwaardigheid* scoren meisjes 81% progressief versus 59% bij jongens binnen het vwo, 71% versus 50% binnen de havo, en 60% versus 46% binnen het vmbo. Voor *affectieve autonomie* geldt een vergelijkbaar patroon: vwo (82% vs. 65%), havo (74% vs. 57%) en vmbo (66% vs. 55%). Deze interactie is statistisch significant, maar de effectgroottes zijn zeer klein ($\eta_p^2 = 0,001$).

3.3.2.2 Interactie met afnamejaar (zeer kleine verschillen)

De interactie tussen *genderidentiteit* en *afnamejaar* is uitsluitend geanalyseerd in de BSM-data (Figuur 6, panelen A en B). Voor beide afhankelijke variabelen neemt het verschil tussen jongens en meisjes in lhbtq+-opvattingen af over de periode 2021-2024.

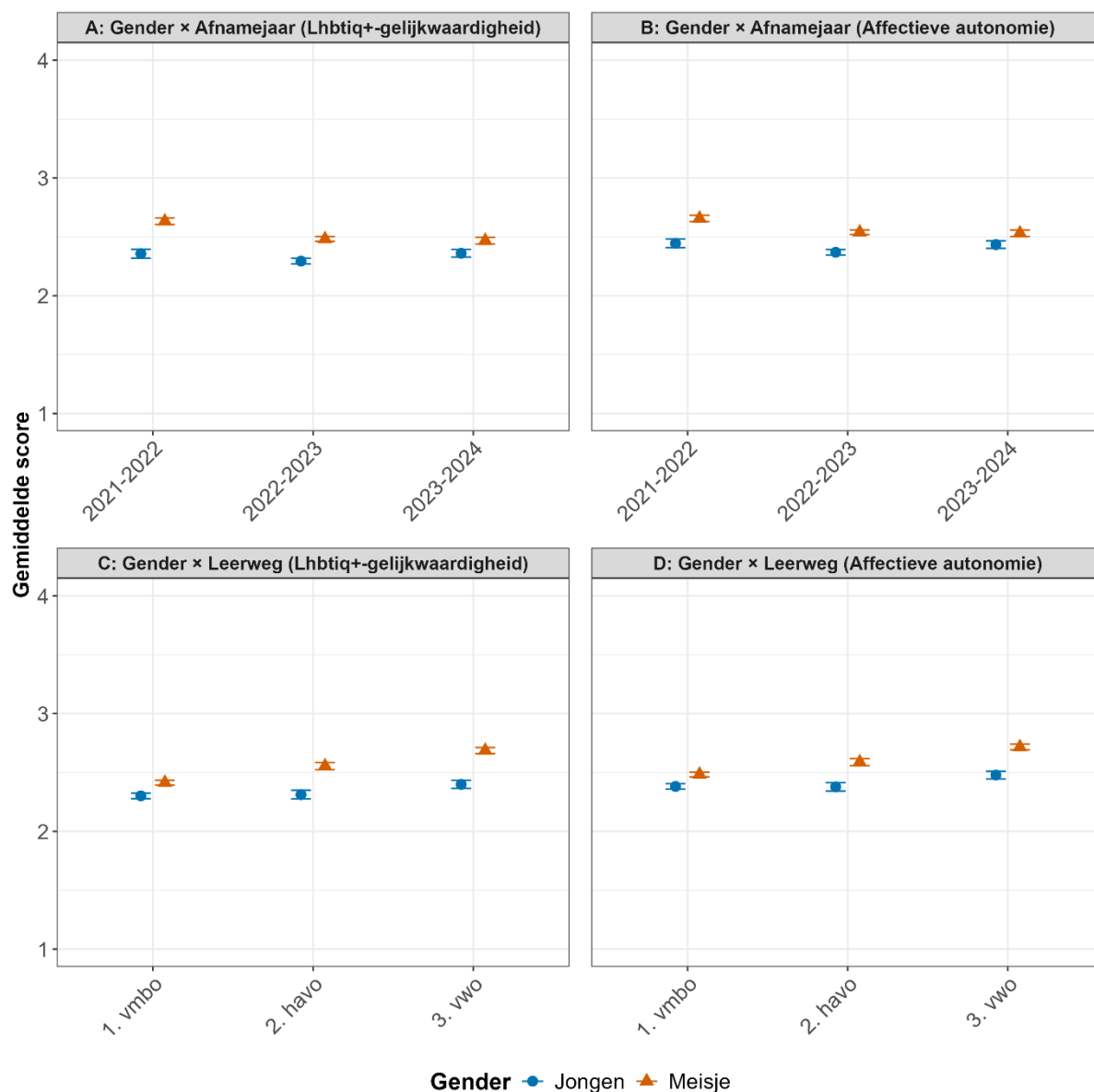
Op *lhbtq+-gelijkwaardigheid* scoorden meisjes 23% conservatief in 2021-2022, tegenover 44% bij jongens; in 2022-2023 was dit 34% versus 52%, en in 2023-2024 37% versus 51%. Voor *affectieve autonomie* waren de percentages respectievelijk 21% versus 37%, 30% versus 45%, en 31% versus 42%. De afname in het verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door een verschuiving richting conservatievere lhbtq+-

opvattingen onder meisjes tussen 2021 en 2023. De lhbtq+-opvattingen van jongens blijven grotendeels stabiel. Hoewel de interactie statistisch significant is, wijzen de zeer kleine effectgroottes ($\eta_p^2 \leq 0,001$) erop dat de absolute verschillen gering zijn.

Figuur 5. SMOJ-data: Visualisatie interactie tussen genderidentiteit en leerweg

Noot. Elk paneel visualiseert de relatie tussen de interactie van genderidentiteit en leerweg en één van de drie afhankelijke variabelen in de SMOJ-data. De bolletjes en driehoekjes geven de geschatte groepsgemiddelden weer, de verticale balk geeft het 95%-betrouwbaarheidsinterval rondom dit gemiddelde weer, waarbij de horizontale balken de grenzen van het interval aangeven. De y-as kan geïnterpreteerd worden als 1 (zeer conservatief) tot 7 (zeer progressief). Niet significante interacties zijn weergegeven in grijs.

Figuur 6. BSM-data: Visualisatie interacties met genderidentiteit

Noot. Elk paneel visualiseert de relatie tussen de interactie van genderidentiteit en afnamejaar of leerweg en één van de twee afhankelijke variabelen in de BM-data. De bolletjes en driehoekjes geven de geschatte groepsgemiddelden weer, de verticale balk geeft het 95%-betrouwbaarheidsinterval rondom dit gemiddelde weer, waarbij de horizontale balken de grenzen van het interval aangeven. De y-as kan geïnterpreteerd worden als 1 (conservatief) tot 4 (progressief).

3.3.3 Godsdienst (kleine tot middelgrote verschillen)

Godsdienst is uitsluitend onderzocht in de SMOJ-data. Het patroon is consistent voor de drie afhankelijke variabelen: religieuze jongeren hebben over het algemeen conservatievere lhbtq+-opvattingen dan niet-religieuze jongeren, ongeacht religieuze affiliatie (Figuur 3, panelen D-F). *Genderneutrale toiletten* vormt hierop een uitzondering: niet-religieuze jongeren hebben minder conservatieve opvattingen (58%) dan religieuze jongeren, maar dit verschil is alleen statistisch significant ten opzichte van christelijke (67%) en islamitische jongeren (81%), en niet ten opzichte van andersgelovige jongeren (61%).

Daarnaast laten de resultaten zien dat islamitische jongeren gemiddeld conservatievere opvattingen hebben dan niet-religieuze, christelijke en andersgelovige jongeren voor zowel *genderopvattingen* (86% vs. 48%, 69%, 60%; Figuur 3, paneel D) als *Paarse Vrijdag* (71% vs. 36%, 56%, 45%; Figuur 3, Paneel E). Voor *genderneutrale toiletten* zijn islamitische jongeren niet significant conservatiever dan christelijke en andersgelovige jongeren, maar wel dan niet-religieuze jongeren (Figuur 3, paneel F).

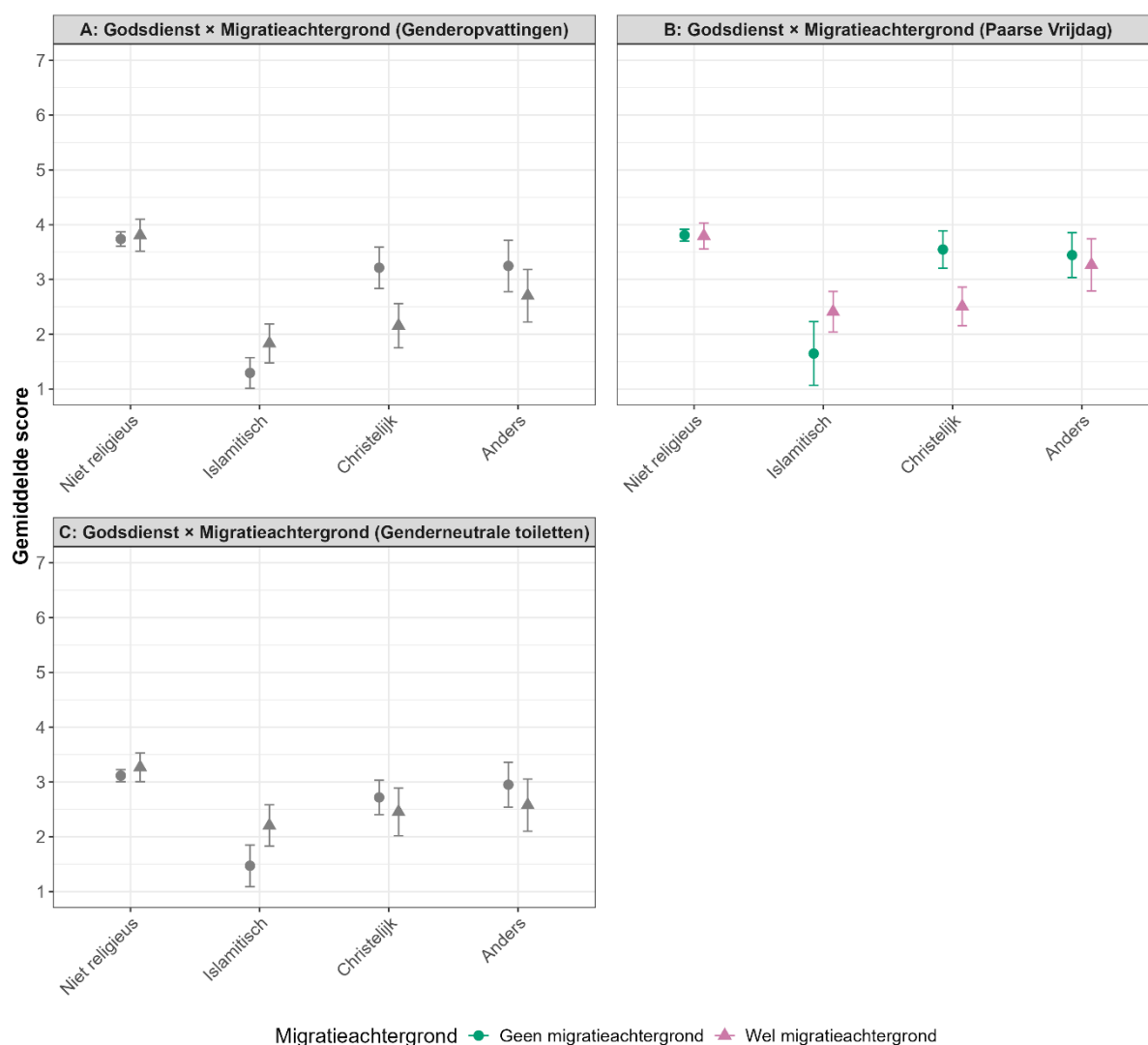
De verschillen naar godsdienst zijn voor alle drie de afhankelijke variabelen statistisch significant, met effectgroottes variërend van $\eta_p^2 = 0,033$ tot $\eta_p^2 = 0,102$, wat duidt op kleine tot middelgrote verschillen. De samenhang tussen godsdienst en lhbtq+-opvattingen verschilt naar migratieachtergrond.

3.3.3.1 Interactie met migratieachtergrond (kleine verschillen)

De interactie tussen godsdienst en migratieachtergrond is uitsluitend onderzocht in de SMOJ-data (Figuur 7). De verschillen naar godsdienst zijn het groter onder jongeren zonder (eerste generatie) migratieachtergrond, vergeleken met jongeren met een (eerste generatie) migratieachtergrond. Onder jongeren zonder migratieachtergrond scoren islamitische jongeren gemiddeld conservatiever scores op *Paarse Vrijdag* (95%) dan niet-religieuze (49%), christelijke (60%) en andersgelovige jongeren (55%). Onder jongeren met een migratieachtergrond zijn de verschillen tussen religieuze affiliaties minder uitgesproken.

Daarnaast laten de resultaten zien dat christelijke jongeren zonder migratieachtergrond minder conservatief (47%) scoren op *Paarse Vrijdag* dan christelijke jongeren met een migratieachtergrond (68%). Een verschil naar migratieachtergrond wordt niet waargenomen bij niet-religieuze, islamitische en andersgelovige jongeren.

Voor *Paarse Vrijdag* is de interactie tussen godsdienst en migratieachtergrond statistisch significant. Voor *genderopvattingen* en *genderneutrale toiletten* wijst het patroon in dezelfde richting, maar de interactie is niet statistisch significant; voor *genderopvattingen* verdwijnt de significantie na Bonferroni-Holm-correctie, terwijl de interactie voor *genderneutrale toiletten* ook zonder correctie niet significant is. De effectgrootte van de statistisch significante interactie is $\eta_p^2 = 0,015$, wat duidt op kleine verschillen.

Figuur 7. SMOJ-data: Visualisatie interactie tussen godsdienst en migratieachtergrond

Noot. Elk paneel visualiseert de relatie tussen de interactie van godsdienst en migratieachtergrond en één van de drie afhankelijke variabelen in de SMOJ-data. De bolletjes en driehoekjes geven de geschatte groepsgemiddelden weer, de verticale balk geeft het 95%-betrouwbaarheidsinterval rondom dit gemiddelde weer, waarbij de horizontale balken de grenzen van het interval aangeven. De y-as kan geïnterpreteerd worden als 1 (zeer conservatief) tot 7 (zeer progressief). Niet significante interacties zijn weergegeven in grijs.

3.3.4 Leerweg (zeer kleine verschillen)

Leerweg kwam uitsluitend voor de BSM-data als relevante voorspeller naar voren uit de LASSO-analyse. Specifiek laten de resultaten zien dat jongeren binnen het vmbo conservatiever zijn dan jongeren binnen de havo, die op hun beurt weer conservatiever zijn dan jongeren binnen het vwo, ten aanzien van *lhbtq+-gelijkwaardigheid* (47% vs.

39% vs. 30% conservatief; Figuur 4, paneel E) en *affektieve autonomie* (40% vs. 34% vs. 26% conservatief; Figuur 4, paneel F). Deze verschillen zijn statistisch significant en de effectgroottes zijn respectievelijk $\eta_p^2 = 0,005$ en $\eta_p^2 = 0,004$, wat duidt op zeer kleine verschillen. In de BSM-data verschilt de samenhang tussen leerweg en lhbtq+-opvattingen naar genderidentiteit en leerjaar. In de SMOJ-data is er weliswaar geen hoofdverband tussen leerweg en lhbtq+-opvattingen, maar is er wel een samenhang tussen de interactie van leerweg en genderidentiteit en lhbtq+-opvattingen.

3.3.4.1 Interactie met genderidentiteit (zeer kleine tot kleine verschillen)

In beide datasets is een consistent patroon zichtbaar voor de interactie tussen leerweg en genderidentiteit: verschillen tussen leerwegen zijn groter bij meisjes dan bij jongens (Figuur 5; Figuur 6, panelen C en D).

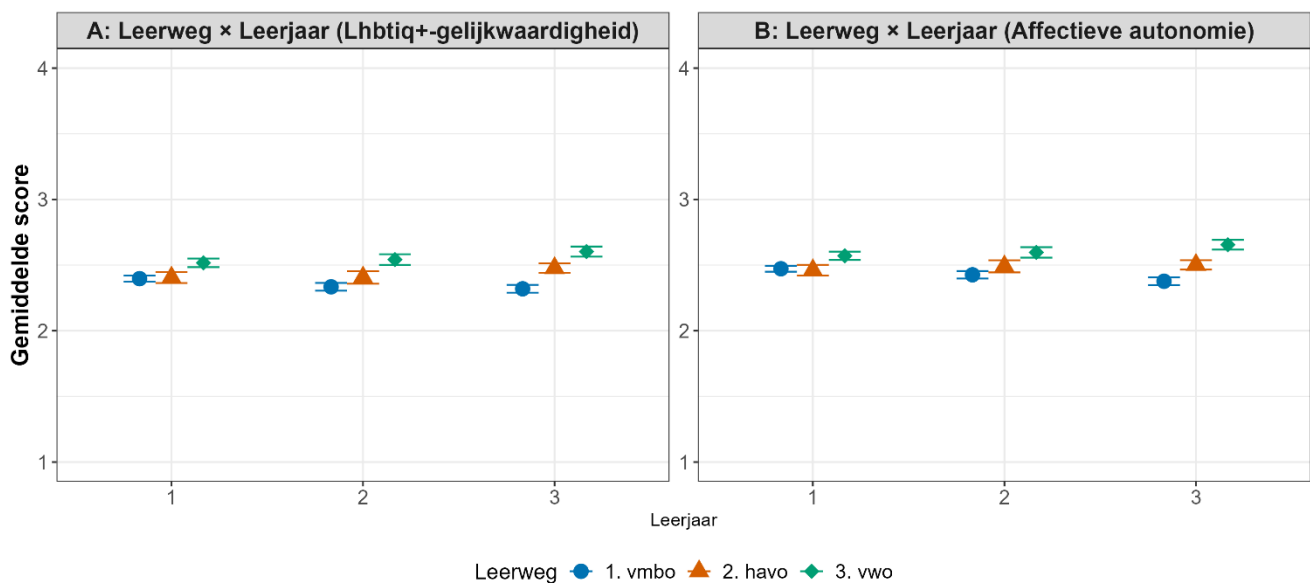
Er is een duidelijke gradiënt: het aandeel progressieve opvattingen neemt toe van vmbo naar havo naar vwo. In de SMOJ-data scoren meisjes op *genderopvattingen* 26% progressief binnen het vmbo, 43% binnen de havo en 56% binnen het vwo. Bij jongens is deze gradiënt ook aanwezig, maar minder sterk: 6%, 20% en 25% progressief. Zoals besproken bij het hoofdverband van genderidentiteit (zie sectie 3.3.2.1), is de interactie alleen statistisch significant voor *genderopvattingen*; voor *Paarse Vrijdag* en *genderneutrale toiletten* wijst het patroon echter in dezelfde richting. De effectgrootte van de significante interactie is $\eta_p^2 = 0,018$, wat duidt op kleine verschillen.

Ook in de BSM-data is de gradiënt duidelijk: voor *lhbtq+-gelijkwaardigheid* scoren meisjes 60%, 71% en 81% progressief binnen respectievelijk vmbo, havo en vwo; jongens scoren 46%, 50% en 59%. Voor *affektieve autonomie* is het patroon vergelijkbaar: meisjes scoren 66%, 74% en 82%, jongens 55%, 57% en 65%. Deze interacties zijn statistisch significant, maar de effectgroottes zijn zeer klein ($\eta_p^2 = 0,001$).

3.3.4.2 Interactie met leerjaar (zeer kleine verschillen)

De interactie tussen leerweg en leerjaar is uitsluitend onderzocht in de BSM-data (Figuur 8). De resultaten laten zien dat de verschillen tussen leerlingen van verschillende leerwegen toenemen in hogere leerjaren: vwo-leerlingen scoren het meest progressief, gevolgd door havo- en vmbo-leerlingen.

Voor *lhbtq+-gelijkwaardigheid* scoren vwo-leerlingen in het eerste leerjaar 68% progressief, terwijl havo- en vmbo-leerlingen respectievelijk 57% en 56% scoren. In het tweede leerjaar is dit 70% voor vwo, 61% voor havo en 52% voor vmbo. In het derde leerjaar zien we de grootste verschillen: 74% voor vwo, 64% voor havo en 50% voor vmbo. Een vergelijkbaar patroon doet zich voor bij *affektieve autonomie*: vwo-leerlingen scoren in het eerste leerjaar 72% progressief, terwijl havo- en vmbo-leerlingen respectievelijk 64% en 63% scoren. In het tweede leerjaar is dit 73% voor vwo, 67% voor havo en 60% voor vmbo. In het derde leerjaar zijn weer de grootste verschillen zichtbaar: 77% voor vwo, 67% voor havo en 57% voor vmbo. De interactie tussen leerweg en leerjaar is statistisch significant, maar de effectgroottes zijn zeer klein ($\eta_p^2 = 0,001$ voor beide afhankelijke variabelen).

Figuur 8. BSM-data: Visualisatie interacties tussen leerweg en leerjaar

Noot. Elk paneel visualiseert de relatie tussen de interactie van leerweg en leerjaar en één van de drie afhankelijke variabelen in de BSM-data. De bolletjes, driehoekjes en ruitjes geven de geschatte groepsgemiddelden weer, de verticale balk geeft het 95%-betrouwbaarheidsinterval rondom dit gemiddelde weer, waarbij de horizontale balken de grenzen van het interval aangeven. De y-as kan geïnterpreteerd worden als 1 (conservatief) tot 4 (progressief).

3.3.5 Afnamejaar (zeer kleine verschillen)

Afnamejaar is uitsluitend meegenomen in de BSM-dataset, welke gegevens bevat uit drie afnamejaren. Het patroon is consistent voor de twee afhankelijke variabelen (Figuur 4, panelen A en B): jongeren scoorden in het schooljaar 2021-2022 het meest progressief (67% op *lhbtq+-gelijkwaardigheid*; 72% op *affectieve autonomie*), gevolgd door 2022-2023 (57% en 63%) en 2023-2024 (56% en 63%). Deze verschillen zijn statistisch significant tussen afnamejaren 2021-2022 en 2022-2023 ($\eta_p^2 = 0,002$), maar niet tussen 2022-2023 en 2023-2024. De samenhang tussen afnamejaar en lhbtq+-opvattingen verschilt naar genderidentiteit.

3.3.5.1 Interactie met genderidentiteit (zeer kleine verschillen)

De interactie tussen afnamejaar en genderidentiteit is uitsluitend onderzocht in de BSM-data (Figuur 6, panelen A en B). De verschillen tussen afnamejaren zijn groter bij meisjes: terwijl de lhbtq+-opvattingen van meisjes in 2021-2024 conservatiever worden, blijven de opvattingen van jongens stabiel.

Voor *lhbtq+-gelijkwaardigheid* scoren jongens 44% conservatief in 2021-2022, gevolgd door 52% in 2022-2023 en 51% in 2023-2024. Voor meisjes was dit 23%, 34% en 37%. Voor *affectieve autonomie* zijn de percentages voor jongens 37%, 45% en 42% en voor meisjes 21%, 30% en 31%. Bij zowel jongens als meisjes is er een toename in conservatieve opvattingen tussen 2021-2022 en 2022-2023; bij jongens neemt dit daarna weer iets af in 2023-2024, terwijl het bij meisjes nogmaals toeneemt of stabiel blijft. Zoals besproken bij het hoofdverband van genderidentiteit (zie sectie 3.3.2.2), is de interactie statistisch significant, maar wijzen de zeer kleine effectgroottes ($\eta_p^2 \leq 0,001$) erop dat de absolute verschillen beperkt zijn.

3.3.6 Leerjaar (geen hoofdverband)

Leerjaar kwam in beide datasets naar voren als een relevante voorspeller in de LASSO-analyses. In geen van beide datasets wordt echter een statistisch significant hoofdverband gevonden voor leerjaar; in de SMOJ-data verdwijnen twee aanvankelijk significante verbanden na Bonferroni-Holm correctie. Dit wijst erop dat er geen betekenisvolle verschillen zijn in lhbtq+-opvattingen tussen jongeren in verschillende leerjaren. In de BSM-dataset blijkt leerweg wel een interactieve rol te spelen in de

lhbtq+-opvattingen van jongeren: verschillen naar leerweg in lhbtq+-opvattingen variëren naar leerjaar (zie sectie 3.3.4.2).

3.3.7 Migratieachtergrond (geen hoofdverband)

Migratieachtergrond kwam uitsluitend in de BSM-dataset naar voren als relevante voorspeller in de LASSO-analyse. Variantieanalyses met de BSM-data laten echter geen hoofdverband zien: jongeren met en zonder (eerste generatie) migratieachtergrond verschillen niet in hun lhbtq+-opvattingen. Migratieachtergrond speelt wel een interactieve rol, maar alleen in de SMOJ-dataset: verschillen naar godsdienst in lhbtq+-opvattingen variëren naar migratieachtergrond (eerste en tweede generatie; zie sectie 3.3.3.1).

4. Conclusie

De centrale vraag in deze empirische studie luidde: **Hoe kunnen de lhbtq+-opvattingen van jongeren, en eventuele veranderingen daarin, verklaard worden?**

Op basis van analyses van twee recent verzamelde datasets beantwoorden we in deze conclusie puntsgewijs de deelvragen, die gezamenlijk de hoofdvraag beantwoorden.

4.1 Lhbtq+-opvattingen van jongeren

Deelvraag 1: *Wat zijn de lhbtq+-opvattingen van Nederlandse jongeren?*

De resultaten van onze twee datasets laten zien dat lhbtq+-opvattingen onder Nederlandse jongeren uiteenlopen. Op de thema's *gender*, *Paarse Vrijdag* en *genderneutrale toiletten* scoren jongeren gemiddeld genomen conservatief, terwijl zij op de thema's *lhbtq+-gelijkwaardigheid* en *affektieve autonomie* gemiddeld progressief scoren. Deze verschillen kunnen mede samenhangen met variaties in steekproefopzet, steekproefsamenstelling en vraagstelling, en wijzen daarom niet uitsluitend op inhoudelijke verschillen in opvattingen. Binnen alle thema's is bovendien sprake van substantiële spreiding, met zowel duidelijk conservatieve als progressieve groepen, wat onderstreept dat de lhbtq+-opvattingen onder Nederlandse jongeren niet uniform zijn.

Deze bevindingen sluiten aan bij de literatuurstudie in deelrapport 1 (Dekker et al., 2025), waaruit bleek dat Nederlandse jongeren in de periode 2010-2024 gemiddeld positieve opvattingen over lhbtq+ personen rapporteerden, terwijl tegelijkertijd een substantiële groep negatieve opvattingen had. De huidige empirische studie laat een vergelijkbaar patroon zien: hoewel jongeren in de SMOJ-dataset gemiddeld conservatiever en in de BSM-dataset gemiddeld progressiever scoren, blijven zowel progressieve als de conservatieve opvattingen duidelijk vertegenwoordigd. Gezamenlijk tonen beide deelrapporten dat lhbtq+-opvattingen onder Nederlandse jongeren uiteenlopen.

4.2 Demografische kenmerken en sociale factoren

Deelvraag: *Wat is de samenhang tussen de lhbtq+-opvattingen van jongeren en diverse demografische en sociale factoren?*

De lhbtq+-opvattingen van jongeren verschillen naar conservatisme, genderidentiteit, godsdienst en leerweg, waarbij conservatisme en genderidentiteit de sterkste samenhang vertonen. In tegenstelling tot eerder onderzoek, zoals beschreven in de literatuurstudie in deelrapport 1 (Dekker et al., 2025), worden in deze empirische studie geen hoofdverbanden gevonden voor migratieachtergrond en leerjaar (waarbij leerjaar een vergelijkbare indicator vormt voor leeftijd): en zijn geen verschillen tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond, noch tussen verschillende leerjaren.

Over het algemeen blijken verschillen tussen demografische groepen in lhbtq+-opvattingen zelden op zichzelf te staan, maar veelal conditioneel te zijn aan andere kenmerken (interacties).

Hieronder worden de belangrijkste bevindingen uit beide datasets samengevat, geordend van sterkere naar zwakkere hoofdverbanden tussen voorspellers en lhbtq+-opvattingen, waarbij – indien van toepassing – eerst de sterkste interactie-effecten worden besproken:

- **Conservatisme (kleine tot middelgrote verschillen):**
jongeren met conservatieve sociaal-maatschappelijke opvattingen hebben over het algemeen ook conservatievere lhbtq+-opvattingen dan jongeren met progressieve opvattingen, die juist de meest progressieve lhbtq+-opvattingen hebben.
- **Genderidentiteit (zeer kleine tot middelgrote verschillen):** jongens hebben gemiddeld conservatievere lhbtq+-opvattingen dan meisjes. Deze verschillen variëren naar leerweg en afnamejaar.
  - *Interactie met leerweg (zeer kleine tot kleine verschillen):* het verschil tussen jongens en meisjes is het kleinst binnen het vmbo, groter binnen de havo en het grootst binnen het vwo.

- *Interactie met afnamejaar (zeer kleine verschillen)*: het verschil tussen jongens en meisjes neemt af over de periode 2021-2024. De afname in het verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door een verschuiving richting conservatievere lhbtq+-opvattingen onder meisjes tussen 2021-2023.
- **Godsdienst (kleine tot middelgrote verschillen)**: religieuze jongeren hebben, ongeacht religieuze affiliatie, gemiddeld conservatievere lhbtq+-opvattingen dan niet-religieuze jongeren. Onder religieuze jongeren hebben islamitische jongeren conservatievere lhbtq+-opvattingen dan christelijke en andersgelovige jongeren. Deze verschillen variëren naar migratieachtergrond.
  - *Interactie met migratieachtergrond (zeer kleine tot kleine verschillen)*: verschillen naar godsdienst zijn het grootst onder jongeren zonder (eerste generatie) migratieachtergrond, vergeleken met jongeren met een (eerste generatie) migratieachtergrond. Onder jongeren zonder migratieachtergrond scoren islamitische jongeren gemiddeld conservatiever dan niet-religieuze, christelijke en andersgelovige jongeren. Onder jongeren met een migratieachtergrond zijn de verschillen tussen religieuze affiliaties minder uitgesproken.
- **Leerweg (zeer kleine verschillen)**: jongeren binnen het vmbo hebben gemiddeld conservatievere lhbtq+-opvattingen dan jongeren binnen de havo en het vwo. Deze verschillen variëren naar genderidentiteit en leerjaar.
  - *Interactie met genderidentiteit (zeer kleine tot kleine verschillen)*: verschillen naar leerweg zijn groter bij meisjes dan bij jongens. Voor beide is een gradiënt zichtbaar: vwo-leerlingen scoren het meest progressief, gevolgd door havo- en vmbo-leerlingen.
  - *Interactie met leerjaar (zeer kleine verschillen)*: verschillen naar leerwegen nemen toe in hogere leerjaren. Vwo-leerlingen hebben vanaf het eerste leerjaar consequent de meest progressieve opvattingen. Voor havo- en vmbo-leerlingen zijn er geen verschillen in de eerste twee leerjaren, maar in het derde leerjaar scoren havoleerlingen progressiever dan vmbo-leerlingen.
- **Leerjaar (geen hoofdverband)**: In beide datasets worden geen betekenisvolle verschillen waargenomen in lhbtq+-opvattingen tussen jongeren in

verschillende leerjaren. Leerjaar speelt wel een interactieve rol in de samenhang tussen leerweg en lhbtq+-opvattingen.

- **Migratieachtergrond (geen hoofdverband):** In beide datasets worden geen betekenisvolle verschillen waargenomen in lhbtq+-opvattingen tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond. Migratieachtergrond speelt wel een interactieve rol in de samenhang tussen godsdienst en lhbtq+-opvattingen.

4.3 Ontwikkelingen over tijd

Deelvraag: *Zijn de lhbtq+-opvattingen van jongeren in recente jaren veranderd (negatiever of positiever geworden)? Indien ja, kunnen deze veranderingen worden verklaard door de hierboven genoemde factoren?*

De lhbtq+-opvattingen van jongeren zijn in de periode 2021-2024 grotendeels stabiel gebleven. Gemiddeld laten de scores een lichte verschuiving zien richting conservatievere opvattingen over *lhbtq+-gelijkwaardigheid* en *affectieve autonomie*. In het schooljaar 2021-2022 scoorden jongeren gemiddeld progressiever (67% en 72%) dan in de schooljaren 2022-2023 (57% en 63%) en 2023-2024 (56% en 63%).

Hoewel dit numeriek een verschil van ongeveer 10% lijkt, blijkt uit de variantieanalyses dat deze verandering weinig invloed heeft op de spreiding tussen individuele jongeren. De meeste jongeren wijken nog steeds sterk van het gemiddelde af, waardoor het verschil in gemiddelden relatief weinig zegt over hoe de groep daadwerkelijk denkt. Dit wordt ook weerspiegeld in de effectgrootte voor afnamejaar, die zeer klein is ($\eta_p^2 = 0,002$). Met andere woorden: het gemiddelde verschuift licht, maar de individuele verschillen blijven grotendeels hetzelfde, waardoor de verandering in lhbtq+-opvattingen in de praktijk nauwelijks merkbaar is.

De samenhang tussen afnamejaar en lhbtq+-opvattingen verschilt naar genderidentiteit. De veranderingen over de jaren zijn groter bij meisjes: hun opvattingen worden in deze periode iets conservatiever, terwijl de opvattingen van

jongens grotendeels stabiel blijven. Hoewel deze verschillen statistisch waarneembaar zijn, zijn de effectgroottes zeer klein, wat de praktische betekenis beperkt.

Vergeleken met de literatuurstudie in deelrapport 1 (Dekker et al., 2025) vertoont deze bevinding slechts beperkte overeenkomsten. In eerdere nationale rapporten werd sinds 2009 vooral een toename in acceptatie van homoseksualiteit gevonden, vooral onder meisjes, terwijl regionale rapporten tussen 2015 en 2019 een lichte stijging lieten zien, gevolgd door een daling tussen 2019 en 2023. In deze empirische studie blijven de lhbtq+-opvattingen grotendeels stabiel, met slechts een kleine verschuiving richting conservatievere opvattingen bij meisjes. Hierbij moet worden opgemerkt dat in deze studie andere opvattingen zijn gemeten dan in de literatuurstudie, wat een mogelijke verklaring vormt voor de verschillen.

4.4 Theoretische perspectieven

Deelvraag: *Hoe kunnen deze verklaringen worden geduid aan de hand van bestaande wetenschappelijke literatuur?*

Deze empirische studie richtte zich primair op het beantwoorden van de eerste drie deelvragen. Deelvragen vier en vijf, waarin respectievelijk theoretische verklaringen voor de lhbtq+-opvattingen van jongeren en mogelijkheden voor het bevorderen van lhbtq+-acceptatie centraal staan, zijn reeds uitgebreid behandeld in de eerder verschenen literatuurstudie (Dekker et al., 2025). In hoofdstuk 4 van Dekker en collega's (2025) wordt een overzicht gepresenteerd van de belangrijkste theoretische kaders die worden gebruikt om opvattingen van jongeren over lhbtq+ personen te duiden.

De onderstaande tekst vormt een beknopte samenvatting van de betreffende passages uit de literatuurstudie. Voor een uitgebreidere bespreking verwijzen wij naar hoofdstuk 4 van Dekker et al. (2025).

"De bevindingen kunnen geplaatst worden binnen verschillende theoretische kaders die verklaren hoe opvattingen over lhbtq+ personen zich vormen en ontwikkelen tijdens de

adolescentie. Sociale leertheorie en subjectieve groepsdynamiektheorie benadrukken het belang van sociale contexten, waarin jongeren houdingen overnemen van leeftijdsgenoten en rolmodellen, en waarin afwijking van groepsnormen kan leiden tot sociale uitsluiting. Sociale identiteitstheorie en intergroepsbedreigingstheorie bieden een verklaring voor waarom sommige jongeren negatieve opvattingen ontwikkelen over groepen die als 'anders' worden gezien (zoals de lhbtq+ gemeenschap), zeker wanneer die groepen als bedreigend worden ervaren voor de eigen normen of positie. Tegelijkertijd laten de intergroepscontacttheorie en genderschematheorie zien dat ervaringen met diversiteit – zoals positief contact met lhbtq+ personen of het opgroeien met inclusieve genderboodschappen – juist kunnen bijdragen aan positievere houdingen.

*Gezamenlijk onderstrepen deze theorieën dat **sociale omgeving, groepsprocessen** en **vroege leerervaringen** een centrale rol spelen in de ontwikkeling van houdingen ten aanzien van seksuele en genderdiversiteit. De beschreven theoretische inzichten worden ondersteund door empirisch onderzoek."*

4.5 Mogelijkheden voor bevordering

Deelvraag: *Waar liggen mogelijke kansen om de acceptatie van lhbtq+ personen onder jongeren te bevorderen?*

In hoofdstuk 5 van de eerder verschenen literatuurstudie (Dekker et al., 2025) zijn actoren besproken die in verschillende contexten kunnen bijdragen aan bevordering van lhbtq+-acceptatie onder jongeren. De onderstaande tekst is een beknopte samenvatting uit deze eerdere publicatie. Voor een uitgebreidere bespreking verwijzen wij naar hoofdstuk 5 van Dekker en collega's (2025).

*"Een eerste belangrijke actor is het **onderwijs**. Het onderwijs biedt diverse mogelijkheden om aandacht te besteden aan de acceptatie van lhbtq+ personen, bijvoorbeeld via seksuele vorming, burgerschapsonderwijs, Paarse Vrijdag en het opzetten van Gender & Sexuality Alliances (GSA's). Onderzoek laat zien dat interventies het meest effectief zijn wanneer zij educatieve componenten combineren met intergroepscontact, zoals gastlessen van lhbtq+*

personen. Een veilig pedagogisch klimaat is daarbij cruciaal: leerlingen moeten zich vrij voelen om vragen te stellen en zich uit te spreken. Docenten vervullen hierin een sleutelrol door ruimte te bieden voor het gesprek, inclusieve normen te bevorderen en ongepaste opmerkingen actief te begrenzen.

Een tweede actor betreft **leeftijdsgenoten**. Peer-initiatieven sluiten aan bij de gevoeligheid van jongeren voor sociale normen, doordat boodschappen door leeftijdsgenoten worden overgebracht. Voorlichtingsprogramma's waarin jongeren elkaar informeren, of jonge influencers die via sociale media inclusieve boodschappen verspreiden, kunnen bijdragen aan de normalisering van seksuele en genderdiversiteit. Dergelijke initiatieven vergroten de geloofwaardigheid van de boodschap en versterken een sociaal klimaat waarin inclusiviteit vanzelfsprekend wordt.

Een derde actor betreft de **media**. Positieve en diverse representaties van seksuele en genderdiversiteit helpen om inclusieve opvattingen onder jongeren te normaliseren, terwijl negatieve of stereotiepe beelden juist kunnen bijdragen aan stigmatisering en uitsluiting. Aangezien jongeren mede via (sociale) media hun beeld van de wereld vormen, is een divers en inclusief medialandschap van wezenlijk belang. Een belangrijk aanvullend aanknopingspunt vormt het bevorderen van kritisch mediabewustzijn: jongeren leren om seksuele en genderrepresentaties te analyseren, te bevragen en te contextualiseren.

Een vierde actor betreft de **opvoeders**. Positieve opvattingen en voorbeeldgedrag in de thuissituatie kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan bredere acceptatie van seksuele en genderdiversiteit. Interventies die zich richten op opvoeders – bijvoorbeeld via voorlichting of publiekscampagnes die hen informeren over seksuele en genderdiversiteit, en handvatten bieden om inclusieve waarden over te dragen – kunnen bijdragen aan een ondersteunend opvoedklimaat. In het bijzonder is het voorbeeldgedrag van opvoeders van groot belang: hoe zij spreken over 'de ander', omgaan met verschillen en reageren op diversiteit in hun directe omgeving, biedt een krachtig leerproces voor opgroeiende jongeren."

4.6 Aanbevelingen

Op basis van de bevindingen van deze empirische studie, in combinatie met de bevindingen uit de eerder verschenen literatuurstudie (Dekker et al., 2025), volgen hieronder aanbevelingen voor zowel de praktijk als vervolgonderzoek.

4.6.1 Praktijkgerichte aanbevelingen

4.6.1.1 Faciliteer open dialoog en peer-initiatieven

Jongeren vertonen uiteenlopende opvattingen over lhbtq+-thema's, waarbij zowel progressieve als conservatieve houdingen substantieel vertegenwoordigd zijn. Op plekken waar jongeren dagelijks met elkaar interacteren, waaronder in de klas- en schoolcontext, vraagt deze diversiteit om een zorgvuldige pedagogische benadering. Het faciliteren van open en veilige gespreksruimtes kan bijdragen aan het bespreekbaar maken van verschillen in opvattingen en het bevorderen van begrip voor seksuele en genderdiversiteit.

Om lhbtq+-acceptatie te versterken, is het bevorderlijk om jongeren actief in contact te brengen met positieve en diverse voorbeelden van seksuele en genderdiversiteit. Interactieve workshops, mentorprogramma's of peer-led initiatieven kunnen jongeren – onder begeleiding – ondersteunen bij het voeren en faciliteren van het gesprek. Dergelijke interventies zijn het meest effectief binnen een veilig pedagogisch klimaat, waarin jongeren ruimte ervaren om vragen te stellen, ervaringen te delen en gezamenlijk te reflecteren op normen en waarden (Bucx et al., 2015).

Peer-invloeden, waarbij leeftijdsgenoten inclusieve attitudes uitdragen, vergroten de herkenbaarheid en geloofwaardigheid van de boodschap (Dodd et al., 2022). Positief intergroepscontact in een begeleide setting helpt jongeren empathie, begrip en inclusieve houdingen te ontwikkelen (Bartoš et al., 2014). Door deze ervaringen structureel te integreren in onderwijs- en begeleidingsprogramma's kan lhbtq+-acceptatie duurzaam worden versterkt.

4.6.1.2 Ontwikkel interventies op maat

Lhbtq+-opvattingen variëren sterk tussen jongeren en hangen samen met combinaties van demografische en sociale kenmerken. Beleid en interventies die uitgaan van één

homogene doelgroep lopen het risico onvoldoende aan te sluiten bij de leefwereld, normen en ervaringen van specifieke groepen. In dergelijke gevallen kunnen interventies minder effectief zijn of zelfs weerstand oproepen (Brehm, 1966; Li & Shi, 2026), waardoor de beoogde effecten op het bevorderen van lhbtq+-acceptatie beperkt blijven.

Een doelgroepgerichte aanpak houdt expliciet rekening met deze verschillen en hun onderlinge samenhang. De inhoud, toon en werkvormen van interventies kunnen worden afgestemd op kenmerken zoals leeftijd, leerweg of religieuze affiliatie, terwijl kernwaarden van gelijkwaardigheid en inclusie behouden blijven. Op deze manier worden interventies relevanter en neemt de kans toe dat zij daadwerkelijk bijdragen aan het bevorderen van lhbtq+-acceptatie.

4.6.1.3 Investeer in deskundigheidsbevordering

Professionals die met jongeren werken – waaronder docenten, schoolleiders, jeugdzorgprofessionals en cultuur- of jongerenwerkers – beschikken idealiter over de kennis en vaardigheden om met de diversiteit aan lhbtq+-opvattingen onder jongeren om te gaan. Daarnaast is het van belang dat zij inzicht hebben in de verscheidenheid aan identiteiten binnen de lhbtq+ gemeenschap. Gerichte deskundigheidsbevordering ondersteunt hen bij het creëren van inclusieve omgevingen, het faciliteren van veilig contact en het adequaat reageren op uitsluiting of vooroordelen.

Dergelijke trainingen vergroten het bewustzijn van deze identiteiten, waaronder ook minder onderzochte of minder zichtbare groepen zoals bi+, transgender, intersekse en non-binaire jongeren. Onderwerpen kunnen onder meer betrekking hebben op het gebruik van inclusieve taal, het signaleren van pesten of uitsluiting en het effectief faciliteren van veilige gespreksruimtes. Door professionals hierin te scholen, zijn zij beter in staat in te spelen op de behoeften en ervaringen van uiteenlopende jongeren en bij te dragen aan een school- of culturele omgeving waarin respect, acceptatie en gelijkwaardigheid centraal staan.

Bovendien kan deskundigheidsbevordering bevorderlijk zijn voor de effectiviteit van interventies. Goed geïnformeerde en vaardige professionals zijn doorgaans beter in

staat activiteiten en lessen af te stemmen op de sociale context van jongeren en op de diversiteit binnen hun groep. Dit kan het bereik en de potentiële effectiviteit van lhbtq+-acceptatieprogramma's vergroten en verkleint de kans dat bepaalde groepen onbedoeld worden uitgesloten of gemarginaliseerd.

4.6.1.4 Veranker diversiteitsbeleid in praktijk en organisaties

Om lhbtq+-acceptatie effectief te bevorderen, is het belangrijk dat diversiteitsbeleid op verschillende niveaus zorgvuldig wordt vormgegeven en uitgevoerd. Dit geldt voor overheden, onderwijs-, cultuur- en sportinstellingen, maatschappelijke organisaties, professionals zoals jongerenwerkers en hulpverleners, ouders en verzorgers, én jongeren zelf. Bij de vertaling van beleid naar concrete activiteiten en interventies is het belangrijk dat deze aansluiten bij de leefwereld van jongeren en het sociale klimaat waarin zij zich bewegen (Brehm, 1966; Li & Shi, 2026).

Instellingen kunnen bijvoorbeeld inclusieve trainingen en workshops aanbieden, communicatie over diversiteit zichtbaar maken, en activiteiten organiseren waarin seksuele en genderdiversiteit positief wordt uitgedragen. Professionals kunnen een rolmodel zijn door een inclusieve houding en gedrag te tonen, veilige gespreksruimtes te faciliteren en actief in te spelen op signalen van uitsluiting of vooroordelen. Door deze acties systematisch uit te voeren, ontstaat een consistent en ondersteunend klimaat waarin jongeren zich veilig, gezien en geaccepteerd voelen. Op deze manier wordt diversiteitsbeleid niet alleen een formele richtlijn, maar ook een praktische basis voor inclusie in de dagelijkse praktijk.

4.6.2 Onderzoeksgerichte aanbevelingen

4.6.2.1 Focus op onderbelichte lhbtq+ groepen

Bepaalde subgroepen binnen de lhbtq+ gemeenschap, waaronder bi+, transgender, intersekse en non-binaire jongeren, hebben in bestaand onderzoek naar de opvattingen van jongeren over lhbtq+ personen weinig aandacht gekregen (Dekker et al., 2025). Voor een volledig begrip van hoe jongeren over seksuele en genderdiversiteit denken, is het belangrijk dat vervolgonderzoek expliciet deze groepen meeneemt.

Door kennis over deze minder zichtbare groepen te vergroten, kan beleid beter aansluiten bij de opvattingen van jongeren, wat bevorderlijk is voor het ontwikkelen van inclusieve en effectieve interventies en praktijkprogramma's.

4.6.2.2 Voer intersectioneel onderzoek uit

Deze empirische studie liet als één van de eerste zien dat de lhbtq+-opvattingen van jongeren zelden op zichzelf staan, maar vaak samenhangen met een combinatie van demografische en sociale kenmerken. Dit benadrukt het belang dat vervolgonderzoek niet alleen individuele kenmerken onderzoekt, maar ook hoe deze kenmerken gezamenlijk de opvattingen van jongeren beïnvloeden.

Inzicht in deze gecombineerde samenhangen maakt het mogelijk interventies en programma's beter af te stemmen op de uiteenlopende ervaringen en leefwerelden van jongeren, zonder de aandacht te beperken tot één afzonderlijk kenmerk.

4.6.2.3 Breng de sociale context in kaart

De literatuur suggereert dat de sociale omgeving een belangrijke rol speelt in de lhbtq+-opvattingen van jongeren (Dekker et al., 2025). Factoren zoals vrienden, leeftijdsgenoten, familie, school en media beïnvloeden hoe jongeren denken over seksuele en genderdiversiteit. Hoewel er enig empirisch onderzoek bestaat, is het nog onvoldoende om de onderliggende verbanden volledig te begrijpen. Aanvullend onderzoek is nodig om systematisch in kaart te brengen hoe opvattingen tussen groepen variëren en hoe interventies hier effectief op kunnen inspelen, met aandacht voor zowel de offline als de online context.

Een beter begrip van de sociale context stelt onderzoekers en beleidsmakers in staat interventies en programma's nauwkeuriger af te stemmen op de leefwereld van jongeren. Dit kan bijdragen aan de effectiviteit van interventies en ondersteunt het bevorderen van inclusieve houdingen binnen verschillende sociale omgevingen.

4.6.2.4 Implementeer continue monitoring

Lhbtq+-opvattingen onder jongeren zijn pluriform en variëren tussen groepen, thema's en contexten. Terwijl de empirische studie een grotendeels stabiel beeld liet zien van

lhbtq+-opvattingen in de afgelopen jaren, toont eerder onderzoek, zoals beschreven in de literatuurstudie (Dekker et al., 2025), zowel opwaartse nationale trends als wisselende regionale patronen in opvattingen over homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Deze verschillen onderstrepen dat trends niet uniform zijn en dat regelmatige, systematische dataverzameling essentieel blijft.

Continue monitoring maakt het mogelijk om veranderingen tijdig te signaleren, te identificeren welke groepen of thema's extra aandacht behoeven, en beleid, interventies en programma's beter af te stemmen op actuele situaties en specifieke behoeften. Daarnaast draagt het bij aan een beter inzicht in patronen van opvattingen over tijd, bijvoorbeeld in relatie tot sociale contexten, onderwijsinterventies of bredere maatschappelijke ontwikkelingen.

4.6.2.5 Onderzoek effectiviteit van diversiteitsbeleid

Vervolgonderzoek is nodig om beter inzicht te krijgen in welke maatregelen en interventies daadwerkelijk bijdragen aan een inclusief klimaat, en hoe beleid, programma's en praktijk het beste op elkaar kunnen worden afgestemd. Belangrijke vragen zijn onder meer welke beleidsmaatregelen en activiteiten het meest effectief zijn in verschillende contexten, hoe instellingen beleid kunnen vertalen naar concrete acties, en op welke manier professionals een inclusief pedagogisch klimaat kunnen onderhouden.

Door diversiteitsbeleid systematisch te evalueren en *best practices* in kaart te brengen, kan onderzoek aanbevelingen formuleren met een stevig wetenschappelijk fundament. Dit ondersteunt een consistente en duurzame inzet op inclusie en gelijkwaardigheid, en biedt concrete handvatten om beleid, programma's en praktijk beter op elkaar af te stemmen. Op deze manier kan onderzoek direct bijdragen aan effectievere ondersteuning van lhbtq+-acceptatie onder jongeren.

4.7 Tot slot

De resultaten van de empirische studie laten zien dat de lhbtq+-opvattingen van jongeren pluriform zijn. Gemiddeld hebben jongeren conservatieve opvattingen over zichtbare genderidentiteit gerelateerde thema's, terwijl hun opvattingen over meer

abstracte lhbtq+-normen gemiddeld progressief zijn. In beide gevallen zijn zowel de progressieve als conservatieve groep substantieel vertegenwoordigd. Daarnaast bestaan er duidelijke verschillen tussen demografische groepen en tussen thema's. In recente jaren zijn de lhbtq+-opvattingen van Nederlandse jongeren grotendeels stabiel gebleven, met slechts een beperkte verschuiving naar conservatievere opvattingen, vooral onder meisjes.

Gezamenlijk onderstrepen deze bevindingen dat lhbtq+-acceptatie geen vanzelfsprekendheid is en blijvende aandacht vraagt. Deelstudie 1 biedt hiervoor handvatten: verschillende actoren – zoals opvoeders, leeftijdsgenoten, onderwijsprofessionals en (sociale) media – kunnen ieder op hun eigen manier bijdragen aan een inclusieve omgeving waarin jongeren positieve lhbtq+-opvattingen kunnen ontwikkelen.

Referenties

- Bartoš, S. E., Berger, I., & Hegarty, P. (2014). Interventions to reduce sexual prejudice: A study-space analysis and meta-analytic review. *The Journal of Sex Research*, 51(4), 363–382. <https://doi.org/10.1080/00224499.2013.871625>
- Brehm, J. W. (1966). *A theory of psychological reactance*. Academic Press.
- Bucx, F., Jalvingh, C., & Van der Sman-de Beer, F. (2015). Evaluatie van de pilot sociale veiligheid LHBT-jongeren op school. *Pedagogiek*, 35(2), 182–192.
<https://doi.org/10.5117/PED2015.2.BUCX>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2025). *Jaarrapport 2025 Landelijke Jeugdmonitor*.
<https://jeugdmonitor.cbs.nl/publicaties/jaarrapport-2025>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioural sciences* (2de druk). New York: Academic Press.
- Dekker, N. P., Bakker, B. N., Munniksma, A., Daas, R. & van der Maas, H. L. J. (2025). *De opvattingen van jongeren over lhbtqi+-personen. Deelrapport 1: literatuurstudie* (Rapport). Universiteit van Amsterdam. Verkregen van
<https://open.overheid.nl/documenten/6f517872-09bc-42cf-8618-46942738fd79/file> (In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW))
- Dekker, N. P., Bakker, B. N., Munniksma, A., Daas, R. J. M. & van der Maas, H. L. J. (2024). *SMOJ- dataset* (Dataset). Universiteit van Amsterdam. (Ongepubliceerde dataset, niet openbaar beschikbaar)
- Dodd, S., Widnall, E., Russell, A. E., Curtin, E. L., Simmonds, R., Limmer, M., & Kidger, J. (2022). School-based peer education interventions to improve health: A global systematic review of effectiveness. *BMC Public Health*, 22(1), 2247.
<https://doi.org/10.1186/s12889-022-14688-3>
- Hoek, L., Munniksma, A., & Dijkstra, A. B. (2025). Students' attitudes towards fundamental democratic values: The construction of a measurement instrument. *Education, Citizenship and Social Justice*, 20(2), 280–300.
<https://doi.org/10.1177/17461979241227848>
- Holm, S. (1979). A simple sequentially rejective multiple test procedure. *Scandinavian Journal of Statistics*, 65-70.
- Li, Z., & Shi, J. (2026). Message effects on psychological reactance: Meta-analyses. *Human Communication Research*, 52(1), 38-52. <https://doi.org/10.1093/hcr/hqaf016>

- Richardson, J. T. E. (2011). Eta squared and partial eta squared as measures of effect size in educational research. *Educational Research Review*, 6(2), 135–147.
<https://doi.org/10.1016/j.edurev.2010.12.001>
- Romano, J. P. & Shaikh, A. M. (2012). On the uniform asymptotic validity of subsampling and the bootstrap. *Annals of Statistics*. <https://doi.org/10.1214/12-AOS1051>
- Ten Dam, G., Geijsel, F., Reumerman, R. & Ledoux, G. (2011). Measuring young people's citizenship competences. *European Journal of Education*, 46(3), 354–372.
<https://doi.org/10.1111/j.1465-3435.2011.01485.x>
- Tibshirani, R. (1996). Regression shrinkage and selection via the lasso. *Journal of the Royal Statistical Society Series B: Statistical Methodology*, 58(1), 267–288.
<https://doi.org/10.1111/j.2517-6161.1996.tb02080.x>
- Yuan, M. & Lin, Y. (2006). Model selection and estimation in regression with grouped variables. *Journal of the Royal Statistical Society Series B: Statistical Methodology*, 68(1), 49–67. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9868.2005.00532.x>

Appendix A

Tabel 1. SMOJ-data: Beschrijvende statistieken van categorische variabelen

Variabele	Categorie	Aantal (N)	Proportie (%)
Genderidentiteit	Man	748	45,2%
	Vrouw	867	52,4%
	Non-binair/anders	41	2,5%
Leerweg	Mavo	185	11,2%
	Havo	733	44,3%
	Vwo	738	44,6%
Leerjaar	1	220	13,3%
	2	272	16,4%
	3	236	14,3%
	4	508	30,7%
	5	290	17,5%
	6	130	7,9%
Godsdienst	Geen religie	1212	73,2%
	Islamitisch	98	5,9%
	Christelijk	261	15,8%
	Andere religie	85	5,1%
Migratieachtergrond	Geen migratieachtergrond	1233	74,5%
	Wel migratieachtergrond	423	25,5%
Conservatisme	Progressief	998	60,3%
	Midden	366	22,1%
	Conservatief	292	17,6%

Tabel 2. BM-data: Beschrijvende statistieken van categorische variabelen

Variabele	Categorie	Aantal (N)	Proportie (%)
Geslacht	Jongen	15.016	49,9%
	Meisje	15.104	50,1%
Leerweg	Vmbo	16.820	55,8%
	Havo	6.527	21,7%
	Vwo	6.773	22,5%
Leerjaar	Leerjaar 1	12.509	41,5%
	Leerjaar 2	8.260	27,4%
	Leerjaar 3	9.351	31,0%
Migratieachtergrond	Geen migratieachtergrond	27.569	91,5%
	Wel migratieachtergrond	2.551	8,5%

Tabel 3. SMOJ-data: Selectiefrequenties van voorspellers in de group-LASSO analyses met subsampling

Groep	Voorspeller	Gender-opvattingen	Paarse Vrijdag	Genderneutrale toiletten
1	Gender	1,00	1,00	0,940
2	Leerjaar	0,232	1,00	0,998
3	Leerweg	1,00	0,052	0,370
4	Godsdienst	1,00	0,934	0,990
5	Migratie	0,068	0,984	0,098
6	Conservatisme	1,00	1,00	1,00
7	Gender x Leerjaar	0,018	0,032	0,136
8	Gender x Leerweg	0,968	1,00	1,00
9	Gender x Godsdienst	1,00	1,00	1,00
10	Gender x Migratie	0,348	0,524	0,544
11	Gender x Cons.	0,166	1,00	0,852
12	Leerjaar x Leerweg	0,974	0,002	0,198
13	Leerjaar x Godsdienst	0,696	1,00	0,908
14	Leerjaar x Migratie	0,092	0,000	0,866
15	Leerjaar x Cons.	0,736	1,00	0,848
16	Leerweg x Godsdienst	1,00	1,00	1,00
17	Leerweg x Migratie	0,990	0,258	0,742
18	Leerweg x Cons.	0,994	0,144	0,906
19	Godsdienst x Migratie	1,00	1,00	1,00
20	Godsdienst x Cons.	1,00	0,044	0,862
21	Migratie x Cons.	1,00	0,816	0,914

Noot. Geselecteerde voorspellers zijn grijs gearceerd.

Tabel 4. BM-data: Selectiefrequenties van voorspellers in de group-LASSO analyses met subsampling

Groep	Voorspeller	Lhbtq+- gelijkwaardigheid	Affectieve autonomie
1	Afnamejaar	1,00	1,00
2	Geslacht	1,00	1,00
3	Leerjaar	1,00	1,00
4	Leerweg	1,00	0,998
5	Migratie	0,998	1,00
6	Afnamejaar x Geslacht	1,00	1,00
7	Afnamejaar x Leerjaar	1,00	0,998
8	Afnamejaar x Leerweg	1,00	1,00
9	Afnamejaar x Migratie	0,998	0,994
10	Geslacht x Leerjaar	0,704	0,808
11	Geslacht x Leerweg	1,00	1,00
12	Geslacht x Migratie	0,996	0,984
13	Leerjaar x Leerweg	1,00	1,00
14	Leerjaar x Migratie	0,824	0,952
15	Leerweg x Migratie	0,786	0,996

Noot. Geselecteerde voorspellers zijn grijs gearceerd.

Tabel 5. SMOJ-data: ANOVA-resultaten

SMOJ-data	Genderopvattingen				Paarse Vrijdag			Genderneutrale toiletten		
<i>Voorspeller</i>	<i>Df</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η_p^2	<i>F</i>	<i>p</i>	η_p^2	<i>F</i>	<i>p</i>	η_p^2
Genderidentiteit	1	194,43***	< 2e-16	0,110	147,39***	< 2e-16	0,085	54,71***	2,25e-13	0,033
Leerjaar	1	3,03	0,082	0,002	7,61	0,006	0,005	4,95	0,026	0,003
Godsdienst	3	59,74***	< 2e-16	0,102	41,92***	< 2e-16	0,074	17,98***	1,78e-11	0,033
Conservatisme	2	99,83***	< 2e-16	0,112	50,67***	< 2e-16	0,060	44,76***	< 2e-16	0,053
Genderidentiteit x leerweg	4	7,11***	1,13e-05	0,018	2,86	0,022	0,007	1,44	0,218	0,004
Genderidentiteit x godsdienst	3	3,17	0,024	0,006	3,77	0,010	0,007	3,54	0,014	0,007
Leerjaar x godsdienst	3	0,58	0,629	0,001	1,73	0,158	0,003	1,97	0,117	0,004
Leerweg x godsdienst	6	0,95	0,459	0,004	1,24	0,285	0,005	1,43	0,200	0,005
Leerweg x conservatisme	4	2,98	0,018	0,008	0,13	0,972	0,000	1,09	0,359	0,003
Migratie x godsdienst	4	3,86	0,005	0,009	5,86**	0,000	0,015	1,50	0,201	0,004
Migratie x conservatisme	2	5,89	0,003	0,007	4,42	0,012	0,006	1,22	0,294	0,001

Noot. * = $p < .05$, ** = $p < .01$, *** = $p < .001$: significant na Bonferroni-Holm correctie. η_p^2 = partiële eta-kwadraat.

Tabel 6. BM-data: ANOVA-resultaten

BM-data	Lhbtq+-gelijkwaardigheid				Affectieve autonomie		
<i>Voorspeller</i>	<i>Df</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η_p^2	<i>F</i>	<i>p</i>	η_p^2
Afnamejaar	2	27,80***	8,67e-13	0,002	23,86***	4,44e-11	0,002
Genderidentiteit	1	251,79***	< 2e-16	0,008	202,73***	< 2e-16	0,007
Leerjaar	1	0,15	0,699	0,000	1,62	0,197	0,000
Leerweg	1	156,25***	< 2e-16	0,005	66,70***	< 2e-16	0,004
Migratieachtergrond	1	2,17	0,141	0,000	2,46	0,117	0,000
Afnamejaar x genderidentiteit	2	11,91***	6,77e-06	0,001	6,71**	0,001	0,000
Afnamejaar x leerjaar	2	1,61	0,200	0,000	2,18	0,069	0,000
Afnamejaar x leerweg	2	2,51	0,081	0,000	0,87	0,483	0,001
Afnamejaar x migratie	2	0,92	0,399	0,000	0,67	0,511	0,000
Genderidentiteit x leerweg	1	34,77***	3,75e-09	0,001	13,04***	2,18e-06	0,001
Genderidentiteit x migratie	1	3,44	0,064	0,000	1,70	0,193	0,000
Leerjaar x leerweg	1	22,31***	2,3e-06	0,001	7,28***	7,50e-06	0,001

Noot. * = $p < .05$, ** = $p < .01$, *** = $p < .001$: significant na Bonferroni-Holm correctie. η_p^2 = partiële eta-kwadraat.

